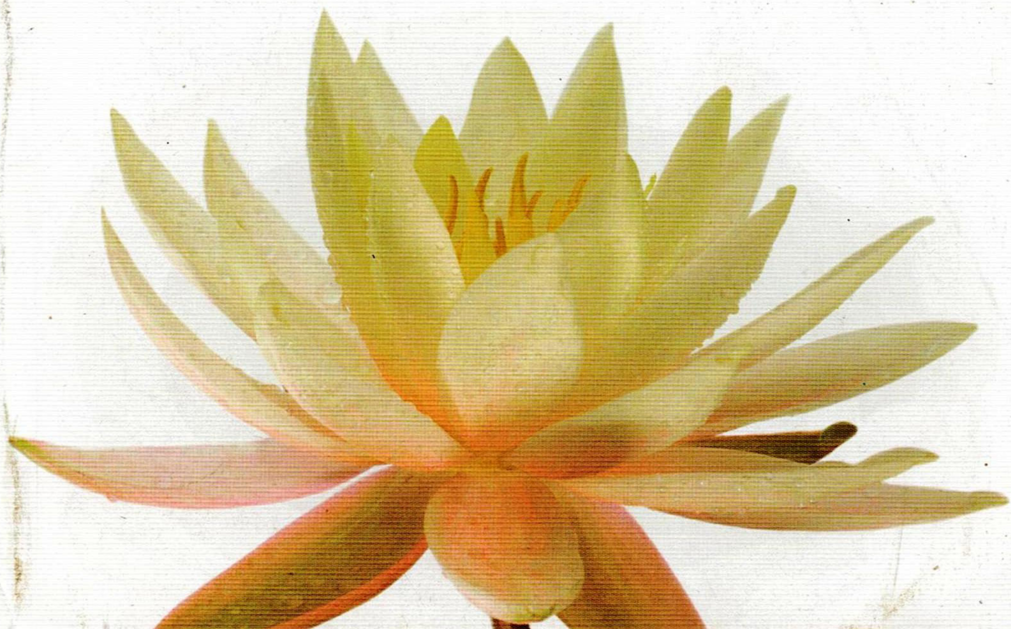
อริยอุโบสถ

น.ท. น.พ. จักรพงศ์ ไพบูลย์ / ผู้เรียบเรียง

อริยอุโบสถ

" **ดูกรนางวิสาขา อุโบสถมี ๓ อย่าง.. โคปาลกอุโบสถ นิคัณฐอุโบสถ อริยอุโบสถ...** " ***อุโปสถสูตร ๒๐/๕๑๐***

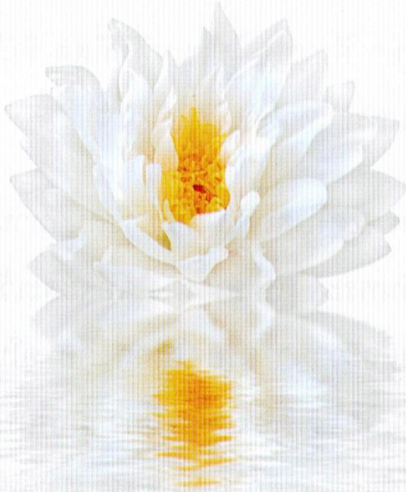
".. **ดูกรอุบาสกชาวสักกะ**ทั้งหลาย ๑๐ คืน ๑๐ วัน จงยกไว้ สาวกของเราในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ปฏิบัติตามที่เราพร่ำสอนตลอด.... **๑ คืน ๑ วัน** พึงเป็นผู้เสวยสุขโดยส่วนเดียวตลอด **ร้อยปี** ก็มี **หมื่นปี** ก็มี **แสนปี** ก็มี และสาวกของเรานั้นแล พึงเป็น **สกทาคามี** ก็มี เป็น **อนาคามี** ก็มี เป็น **โสดาบัน** ปฏิบัติไม่ผิดก็มี....

....ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เหล่านี้จักรักษา **อุโบสถ** อันประกอบด้วยองค์ ๘ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป " *สักกสูตร ๒๔/๔๖*

อริยอุโบสถ

พิมพ์ครั้งที่ ๑	มีนาคม ๒๕๕๔	จำนวน ๒๐,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๒	สิงหาคม ๒๕๕๕	จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๓	กันยายน ๒๕๕๗	จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม

หนังสือนี้ จัดทำขึ้นเพื่อแจกเป็นธรรมทาน มิได้จำหน่ายแต่อย่างใด

อริยอุโบสถ พึงกำหนด ในมรรคา
อุบาสกอุบาสิกา น้อมอาราธนา ด้วยยินดี
ตามพระอรหันต์เจ้า ทุกย่างก้าว ประเสริฐศรี
เพียงทิวาหนึ่งราตรี อานิสงส์มี สุดบรรยาย

ขอความเจริญในธรรม มีแด่ทุกท่าน

บทนำ

หนังสือเล่มนี้จะกล่าวถึง การรักษาศีลแปด และชักชวนให้ทุกท่านหันมารักษา ศีลแปด ในแบบที่ดีที่สุด ที่เรียกว่า อริยอุโบสถ เป็นประจำทุกวันพระ เท่าที่จะทำได้

อุโบสถ หรือ อุโบสถศีล คือ การสมาทาน ศีลแปด ในเวลาที่เกี่ยวเนื่องกับวันพระ เป็นการตั้งใจที่จะละเว้นในสิ่งที่ต้องห้าม แล้วควบคุมกายและวาจา อริยอุโบสถ คือ อุโบสถศีล ที่คู่ไปกับการควบคุมอบรมจิตใจ คือจะต้องมีความเพียรในจิตใจ ระลึกในสิ่งที่ดีงาม อันได้แก่ ระลึกในคุณของ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ศีล คุณของเทวดา เป็นต้น และนึกว่า เราจะกระทำดำเนินตามรอยพระอรหันต์เจ้า แม้เพียงวันหนึ่ง กับคืนหนึ่ง จึงจะเป็น อริยอุโบสถ ซึ่งมีพุทธพจน์รับรองว่า มีอานิสงส์ มากมายนัก มากกว่าการได้เสวยสุขเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ และแม้จะปรารถนาสวรรค์ชั้นใด ก็ย่อมอยู่ในฐานะที่เป็นไปได้

ในหนังสือเล่มนี้ จะพยายามอธิบายอย่างง่าย ๆ แต่เนื้อหาจะเป็นไปตามพุทธพจน์ และอรรถกถา ทั้งสิ้น (พุทธพจน์ คือ สิ่งที่

พระพุทธเจ้าตรัสด้วยพระโอษฐ์ บันทึกไว้ตรง ละเอียดแบบคำต่อคำ ถือเป็นหลักฐานที่เชื่อถือได้มากที่สุด อรรถกถา คือ เนื้อหาที่อธิบายเพิ่มเติม โดยพระเถระผู้รจนา หรือสังคายนาพระไตรปิฎก ทั้งสองอย่างนี้เป็นหลักฐานที่มีในพระไตรปิฎกทั้งสิ้น) ที่ใดเป็นข้อคิดเห็นจะมีบอกชัดเจนว่า เป็นข้อคิดเห็นของผู้เขียน หรือของครูบาอาจารย์ และในตอนท้ายเล่ม จะมี พระสูตร พุทธพจน์ และหลักฐานที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก ให้ศึกษาเพิ่มเติม

ทุกอย่างในหนังสือเล่มนี้ ไม่ว่าจะเป็นข้อคิดเห็นต่าง ๆ หรือเรื่องใดก็ตาม ถ้ามีผิดพลาดประการใด ผู้เขียน ขอกราบขอขมาต่อพระรัตนตรัย และต่อท่านผู้อ่านทุกท่านไว้ในที่นี้ ในชีวิตจริงจะพบว่า การปฏิบัติในแต่ละวัด อาจจะมีข้อปลีกย่อยที่ไม่เหมือนกัน แนะนำว่า ไม่ควรไปตำหนิ หรือปรามาสใด ๆ ควรคิดว่า แต่ละสถานที่ย่อมมีเหตุผลของตน ความแตกต่างในการปฏิบัติ ของแต่ละแห่ง อาจจะมาจากการตีความที่ต่างกัน ต่างก็รับรู้ปฏิบัติต่อกันมาจากครูบาอาจารย์ที่น่าเคารพนับถือทั้งสิ้น ซึ่งท่านก็อาจจะมีเหตุผลอื่นอีกที่เราไม่ทราบ แม้ผู้เขียนเอง ก็อาจจะค้นคว้ามาไม่หมดก็เป็นได้ เมื่อเราได้อ่านได้พิจารณาแล้ว เห็นสมควรอย่างไรก็ควรยึดปฏิบัติตามนั้นด้วยใจเป็นธรรม เราเองก็อาจจะนำข้อคิดเห็น

ที่แตกต่าง ไปเพิ่มเติมแบ่งปันและค้นคว้าร่วมกันต่อไปกับท่านผู้รู้อื่น ๆ ได้ จากนั้น แล้วแต่แต่ละบุคคลจะรับไปพิจารณา ไม่พึงนำความแตกต่างใด ๆ ไปตำหนิ ว่ากล่าว ให้เกิดการขัดแย้งใด ๆ อันจะเป็นการทำให้จิตเป็นอกุศลเศร้าหมอง

ผู้เขียนคิดเสมอว่า ตนเป็นผู้โชคดีแล้ว ที่มีโอกาสได้ศึกษาและปฏิบัติธรรม อยากให้ทุกท่านได้รู้จักพระธรรมอันล้ำค่านี้บ้าง ผู้เขียนถือว่า ผู้เขียนเป็นเพียงผู้เรียบเรียงเท่านั้น ความดีทั้งหมดเป็นของ **พระธรรม** อันตรัสไว้ดีแล้ว **ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า** จึงขอให้ถือว่า บทความนี้ไม่มีลิขสิทธิ์ ผู้ใดอ่านแล้วเกิดความพอใจ ขอให้นำไปเผยแพร่ได้ โดยไม่ต้องขออนุญาต และโปรดบอกกล่าวสักหน่อย เพื่อที่ผู้เขียนจะได้ปีติ ปลื้มใจกับการทำดีของท่าน ถ้าท่านต้องการหนังสือเพิ่มเติม เพื่อแจกจ่าย หรือทำบุญ อย่าลังเลใจที่จะติดต่อตามเบอร์โทรศัพท์ท้ายเล่ม

ความดีใด ๆ จากหนังสือนี้ **ขอถวายเป็น พุทธบูชา และขอถวายเป็นพระราชกุศลแด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว** ในหลวงที่รักยิ่งของเราชาวไทยทุกคน ขอพระองค์ทรงพระเจริญมีพระพลานามัยที่แข็งแรง อยู่เป็นมิ่งขวัญของประชาชนชาวไทย

ตลอดไป ตลอดจนทุกท่านที่ทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติบ้านเมือง ทั้งในอดีต และปัจจุบัน อันทำให้เรามีพระพุทธศาสนา ทั้งขอให้ถึงแก่ บิดามารดา ครูบาอาจารย์ ครอบครัว ผู้มีพระคุณ ตลอดจนผู้ที่ผู้เขียนเคยล่วงเกินมา และขอให้มีแก่ท่านผู้อ่านทุกท่าน ขอให้เจริญในธรรมทุกท่านเทอญ

น.ท. น.พ. จักรพงศ์ ไพบูลย์

๑๔ กันยายน ๒๕๕๗

สารบัญ

หน้า

หน้า

วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร อ.เมือง จ.เชียงใหม่

ศีลคืออะไร

ศีล แปลว่า ปกติ หมายถึง **ความประพฤติดีทั้งกายและวาจา** ซึ่งเป็นปกติของมนุษย์ที่พึงปฏิบัติ ถือเป็นข้อที่ควรสำรวมระวัง ไม่ล่วงละเมิด การถือศีล อาจจะเรียกว่า ถือศีล รักษาศีล สมาทานศีล ก็ได้ ภาษาพระเรียกว่า **สมาทานสิกขาบท** แปลว่า รับสิกขาบท (ข้อที่ควรศึกษา ข้อที่ควรงดเว้น) มาเป็นข้อปฏิบัติ แม้ความหมายจะเป็นเรื่องของกายวาจา แต่แท้ที่จริงแล้ว **ศีลที่บริสุทธิ์ ต้องเริ่มที่ใจ** ต้องมีใจที่จะถือศีล คือมีเจตนาที่จะงดเว้นการทำผิดศีลนั้น ๆ จึงจะเป็นการถือศีล เมื่อใจถือศีลคือ ตั้งใจที่จะละเว้นทำชั่วแล้ว แม้เราทำผิดโดยไม่รู้ไม่เจตนา เช่น เหยียบมดตายโดยไม่รู้ ก็ถือว่า เราไม่ผิดศีลเลย ศีลยังบริสุทธิ์อยู่เป็นปกติ จึงไม่ใช่ของยากในการรักษาศีลอย่างที่บางท่านเข้าใจ

ศีลมีคุณค่ามากมายกว่าที่เราคิด ทั้งมีผลในปัจจุบันทันที และมีผลดีงาม ข้ามภพข้ามชาติ ศีลไม่เพียงแต่ดีต่อตัวเราเอง ยังมีค่าต่อสังคมมนุษย์ ทำให้โลกเป็นโลกที่น่าอยู่ มีความสุข มีความปลอดภัย มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

ทำไมถึงต้องมีศีล

เพราะศีล จะทำให้ทั้งเราได้รับสิ่งที่ดีที่สุดที่เราควรได้รับ คือ ความสุข ไปตามลำดับ และนำไปสู่ความสุข ข้ามภพข้ามชาติ และยังนำไปสู่การเจริญในธรรม จนมีสุขที่เที่ยงแท้ คือ พ้นทุกข์อย่างถาวร

ทั้งหมดของชีวิตของคนเรา ไม่ว่าจะเป็นเบื้องหลังของความสำเร็จหรือล้มเหลวของทุกคน เบื้องหลังแห่งโชคดีและโชคร้าย เบื้องหลังแห่งรูปสวยรูปงาม หรือ ต่ำทราม พิกลพิการ ความร่ำรวยและยากจน เบื้องหลังแห่งความเจ็บป่วยและแข็งแรง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอะไร ล้วนแต่มีที่มา คือมาจากเหตุหรือกรรมที่เราทำมาก่อนทั้งสิ้นไม่ว่าจะดีหรือชั่วก็ตาม

เบื้องหลังของ สิ่งเลวร้ายที่ทุกคนได้รับในโลกมนุษย์ เกือบทั้งหมดล้วนมาจากการผิดศีล และเบื้องหลังของสิ่งดีงามทั้งหมดก็มาจาก ทาน ศีล ภาวนา ที่เราเคยทำในอดีตนั่นเอง เมื่อเรามีศีลแล้ว จะให้ทาน ทานนั้นก็จะเป็นทานที่มีอานิสงส์ที่สุด จะเจริญภาวนาใด ๆ ก็จะก้าวหน้าที่สุด เพราะศีลเป็นบาทฐานแห่งความดีงามทั้งปวง สำหรับผู้ครองเรือนที่ปรารถนาความสุข ไม่อยากได้ความทุกข์ในอนาคตเลย ต้องมีศีลห้า ประจำใจทุกวันทุกเวลา

แต่ถ้าปรารถนาสิ่งที่ดีงามยิ่งกว่านี้ อยากได้ความสุขที่ประณีตขึ้น ควรถือ ศีลแปด ตามเวลาอันควร อย่างน้อยในวันพระ ซึ่งเราเรียกว่า อุโบสถศีล นั่นเอง

ศีลแปด อุโบสถศีล อริยอุโบสถ ต่างกันอย่างไร

ทั้งสามแบบ ต่างก็มีข้อห้ามทางกาย และวาจา อยู่แปดประการเช่นเดียวกัน จุดประสงค์นั้นนั้น เป็นไปเพื่อข่มกิเลส ความสบายเกินไป ความฟุ้งซ่านกังวลใจ และเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมที่สูงขึ้น **ศีลแปด** สามารถรักษาได้ทุกวัน เช่น อุบาสิกา หรือแม่ชีที่เราพบเห็นตามวัดวาอาราม เมื่อใดก็ตามที่การสมาทานรักษาศีลแปดเกี่ยวเนื่องกับวันพระ จะเรียกว่า **ศีลอุโบสถ** หรือ **อุโบสถศีล** หรืออาจจะใช้แต่คำว่า ถืออุโบสถ หรือ รักษาอุโบสถก็ได้ จะใช้คำว่า “ อุโบสถ ” ได้ จะต้องเป็นการรักษาศีลแปดในที่เกี่ยวเนื่องในวันพระเท่านั้น อุโบสถศีลนี้ จะพิเศษขึ้นจนเรียกว่าเป็น **อริยอุโบสถ** ก็ต่อเมื่อ **มีการควบคุมอบรมจิตใจ** ให้คิดถึงกุศลอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมด้วย ดังนี้คือ ระลึกในคุณของ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ คุณของศีล หรือคุณของเทวดา และที่สำคัญที่สุดคือ พึงนึกเสมอว่า เราจะกระทำดำเนินตามรอยพระอรหันต์เจ้า

แม้เพียงวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง เพื่อเป็นการอบรมข่มกิเลส ดังนี้ จึงจะเป็น อริยอุโบสถ ซึ่งมีพุทธพจน์ รับรอง ต่อนางวิสาขาในพระสูตรชื่อ **อุโปสถสูตร** ว่า ถ้าตั้งใจรักษาศีลแปดในระดับ อริยอุโบสถนี้ จะมีอานิสงส์มาก มีผลมาก

อุโบสถศีล คือ ศีลแปดที่เกี่ยวเนื่องในวันพระ ในอรรถกถาของพระสูตรชื่อ **ราชสูตร** ได้มีคำอธิบาย ซึ่งแบ่งออกเป็นสามชนิดตามเวลาในการรักษา คือ

๑. **ปกติอุโบสถ** คือ อุโบสถที่รักษาตามวันพระที่กำหนดตามปกติ สมัยนี้มีวันพระเดือนละสี่ครั้งคือ ขึ้น ๘ ค่ำ ขึ้น ๑๕ ค่ำ แรม ๘ ค่ำ แรม ๑๕ ค่ำ สมัยพุทธกาลมีเดือนละ ๖ วัน คือ มีขึ้นและแรม ๕ ค่ำด้วย

๒. **ปฏิชาครอุโบสถ** คือ อุโบสถที่รักษาตาม วันรับ วันส่ง หมายถึง ก่อนวันพระ ๑ วัน เรียกว่า วันรับ จากนั้นก็รักษาวันพระและวันส่ง คือหลังวันพระอีก ๑ วัน ดังนั้น ทุกวันพระ จะรักษาเป็นสามวัน เพื่อเตรียมตัว และยังศรัทธาให้แน่นแฟ้น

๓. **ปาฏิหาริยปักขอุโบสถ** คือ อุโบสถที่รักษา ตลอดปักษ์ของเดือน โดยกำหนดเป็นพิเศษประจำปี เช่น ในพรรษาตลอดสามเดือน ถ้าทำไม่ได้ เพียงเดือนเดียวหรือครึ่งเดือนที่ต่อเนื่องกันไปในระหว่างนั้นก็ได้

อานิสงส์ ของ อุโบสถศีล

อุโบสถศีล มีอานิสงส์มาก เพราะเป็นการเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมให้ก้าวหน้า เมื่อสมาทาน หรือ รักษาอุโบสถศีลแล้ว เจริญสติ สมาธิ ก็อาจจะมีอานิสงส์ ถึงขั้นบรรลุมรรคผลไปตามลำดับ หรือแม้จะยังไม่ได้บรรลุมรรคผลอันใด อุโบสถศีลเพียงวันเดียวก็มีอานิสงส์สูงมาก ยิ่งกว่าการได้เสวยสุขเกิดเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ พระพุทธองค์ทรงสอน นางวิสาขา โดยตรง ถึงอานิสงส์ของอุโบสถศีลนี้ไว้มากมายว่า แม้ราชสมบัติของพระราชามากมายปานใด ก็เป็นเศษเสี้ยวอันน้อยนิด เมื่อเทียบกับอุโบสถศีล เพราะราชสมบัตินั้น จะน้อยนิดเมื่อเทียบกับสุขอันเป็นทิพย์ของเทวดา และเมื่อรักษาอุโบสถศีลแล้ว ปรารถนาสวรรค์ชั้นใด ก็ย่อมเป็นไปได้เสมอ ***(อุโบสถสูตร ตบ.๒๐/๕๑๐)***

ในพระไตรปิฎกมีบันทึกไว้ ว่าด้วยผลแห่งการรักษาอุโบสถศีลครั้งเดียว เป็นเรื่องของ พระภิกษุณีรูปหนึ่ง ได้บรรลุอรหัตผล เมื่อเพียงอายุ ๗ ขวบ ท่านมีญาณ เมื่อได้ระลึกชาติไป พบว่า มีชาติหนึ่ง ได้รักษาอุโบสถศีล เพียงวันเดียวคืนเดียว จากนั้นได้ไปเป็นเทวดาชั้นดาวดึงส์ ไปเป็นมเหสีของพระอินทร์ เกิดเป็นมเหสีพระเจ้าจักรพรรดิถึงหกสิบกว่าชาติ มีความสุขในเทวโลก และมนุษย์โลก ตลอด ๙๑ กัป ไม่เคยเจอทุคติเลย ไปเกิดที่ใดก็เป็นผู้ประเสริฐสุดในที่นั่น จนชาติสุดท้าย ได้มาบวชเป็นภิกษุณี และบรรลุอรหันต์ นี่เป็นผลแห่งการรักษาอุโบสถศีลเพียงครั้งเดียว
(เอกุโปสถิกาเถริยาปทาน ต.บ. ๓๓ /๑๕๑)

ยังมีบันทึกไว้อีกว่า พระพุทธองค์ มีพระดำรัส เล่าถึงอดีตชาติของพระองค์ที่ได้รักษาอุโบสถศีลเพียงครึ่งวัน ได้ไปเกิดเป็นมกุฎราชกุมารและเป็นกษัตริย์อย่างมีความสุขในชาติต่อไปทันที ***(คังคมาลชาดก ต.บ. ๒๗/๑๑๕๕)***

เมื่อมีการรักษาอุโบสถ จะเป็นที่ยินดีของเทวดา พระพุทธองค์ทรงมีพระดำรัสด้วยพระองค์เองว่า ในวัน ๘ ค่ำ บริวารของท้าวจาตุมหาราช จะมาตรวจว่าใครรักษาอุโบสถ วัน ๑๔ ค่ำ โอรสของท้าวจาตุมหาราช จะมาตรวจ และ เมื่อ ๑๕ ค่ำ ท้าวจาตุมหาราช จะมาตรวจด้วยพระองค์เอง เมื่อพบว่า ผู้ใดรักษาอุโบสถ จะยินดี

อนุโมทนา นำไปเล่าต่อในสวรรค์ เทวดาทั้งหมดจะยินดี และอนุโมทนากันอย่างมาก ผู้รักษาอุโบสถ จึงเป็นที่รักของเทวดา
(ราชสูตร ต.บ. ๒๐/๔๗๖)

แม้พระโพธิสัตว์ ก็มีการรักษาอุโบสถศีล มีกล่าวไว้ในอรรถกถา บันทึกไว้ว่า ในชาติก่อนของพระพุทธองค์ เมื่อทรงเป็น **พระมหาชนก** และ ขณะที่ทรงว่ายน้ำข้ามทะเล ได้ ๗ วัน จากนั้น เมื่อสังเกตุว่า วันนั้นเป็นวันเพ็ญ ทรงบ้วนพระโอษฐ์ด้วยน้ำเค็ม และทรงเปล่งวาจาอธิษฐาน อุโบสถ ด้วยพระองค์เอง
(อรรถกถามหาชนกชาดก ต.บ.๒๘/๔๔๒)

" พระมหาชนก " ภาพฝาผนัง พระอุโบสถ วัดไทยพุทธคยา
ตำบลโพธิคยา จังหวัดปัตตะนะ สาธารณรัฐอินเดีย

การรักษา อุโบสถศีล ควรตั้งความหวังไว้ว่า เพื่ออะไร

แม้ว่า อุโบสถศีล จะมีอานิสงส์มาก เราก็ไม่ควรคิดว่า ขอให้ได้เป็นนั่นเป็นนี่ เราไม่จำเป็นต้องไปคิดไปขอเช่นนั้น เพราะอานิสงส์แห่งความดีนั้น ย่อมได้เต็มที่โดยไม่ต้องไปขอหรือคาดหวังสิ่งใด แต่เราควรคิดว่า **เรารักษาศีลแปด หรืออุโบสถศีลก็ตาม เพื่อเกื้อกูล ต่อการปฏิบัติธรรม และความดีงามที่มากขึ้น**

การรักษาอุโบสถศีล **เป็นการฝึกข่ม ขัดเกลากิเลส** ซึ่งมักจะมาคู่กับความสุขสบาย เช่น การกินอิ่ม ที่นั่งที่นอนสบาย ก็ทำให้ง่วงนอน นอนหลับได้ง่าย ความง่วงนอนเป็นนิวรณ์อย่างหนึ่ง **นิวรณ์** คือ สิ่งขัดขวางการทำความดี อันจะทำให้เกิดใจสงบเป็นสมาธิ การดูละเล่น การแต่งตัวแต่งหน้า ก็ทำให้ใจพะวงถึงความงาม หรือ ความสนุก ทำให้จิตใจฟุ้งซ่าน ขัดขวางการทำความดีเช่นกัน การรักษาศีลแปดหรืออุโบสถ เป็นการลดละในเรื่องเหล่านี้ จึงทำให้ก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรม เกื้อกูลต่อการปฏิบัติ คือ เจริญสติ สมาธิ นำไปสู่ปัญญา ดำเนินไปสู่ความพ้นทุกข์ และถือว่า เป็นการดำเนินตาม แบบอย่างของพระอรหันต์เจ้า แม้จะกระทำเพียงวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง จึงมีอานิสงส์มาก

พระพุทธองค์ ทรงรับสั่งให้รักษาอุโบสถศีลหรือไม่

พระพุทธองค์ ทรงสนับสนุน และชักชวน ให้ชาวบ้านรักษาอุโบสถศีล ทำให้เกื้อกูลต่อการปฏิบัติ ที่มากขึ้น อันเป็นความไม่ประมาท ดังมีพุทธพจน์ ที่ทรงสอบถาม ชาว**สักกะ** ให้รักษาอุโบสถศีล คือเมื่อทรงทราบว่า รักษากันบ้าง ไม่รักษากันบ้าง ก็ทรงถาม ว่าทำไมจึงประมาทเช่นนั้น และทรงแสดงธรรม ทรงสอนว่า สาวกของพระองค์ รักษาอุโบสถศีล แม้เพียงวันเดียวคืนเดียว มีความสุขสุดยอดโดยส่วนเดียวไม่มีทุกข์เลยไปเป็นแสนปีก็มี บรรลุมรรคผล โสดาบัน สกิทาคามี และอนาคามี ก็มี ในที่สุดชาวบ้านทั้งหมด ก็รับปากว่า จะรักษาอุโบสถศีล คือ ศีลแปด ในวันพระเช่นนี้ตลอดไป ***(สักกสูตร ๒๔/๑๖)***

คำอธิบาย อุโบสถศีล แต่ละข้อ

คำอธิบายอุโบสถศีล แต่ละข้อ มีใน **สังขิตตสูตร** ซึ่งเป็นพุทธพจน์โดยตรง แบบ คำต่อคำ ต่อพระภิกษุ และ **อุโปสถสูตร** เป็นพุทธพจน์ ที่ทรงมีต่อนางวิสาขา ซึ่งเนื้อหาและคำอธิบายของศีลแต่ละข้อ เป็นแบบเดียวกันทั้งหมด แต่ใน อุโปสถสูตร ยังทรงเพิ่มเติมเรื่อง อริยอุโบสถ ต่อนางวิสาขาด้วย

คำอธิบายศีลแต่ละข้อ ในพระสูตรทั้งสองนั้นเป็นแบบนี้คือ

ศีลข้อที่ ๑
ปาณาติปาตา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
งดเว้นจาก การฆ่าสัตว์ตัดชีวิต

เราควรพิจารณาว่า **พระอรหันต์ทั้งหลาย ละการฆ่าสัตว์** เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางเครื่องมือ อาวุธ ทำร้ายสัตว์แล้ว และมีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่จนตลอดชีวิต แม้เราก็จะทำเช่นเดียวกัน ตลอดวันหนึ่ง กับคืนหนึ่งนี้

คำอธิบายองค์ของศีล อรรถกถา ท่านอธิบายว่า **จะศีลขาดต้องผิดทั้งห้าข้อ คือครบองค์ศีล ถ้าไม่ครบก็ไม่ขาด แต่ศีลก็เศร้าหมอง องค์ของศีลที่วางไว้ จึงเป็นเครื่องเตือนใจไม่ให้สำรวมระวังไม่ประมาท**

ศีลข้อที่ ๑ งดเว้นจาก การฆ่าสัตว์ตัดชีวิต มีองค์ ๕ หมายความว่า ศีลข้อนี้จะขาดต้องมีพร้อมกัน ๕ ข้อดังนี้ คือ

๑. สัตว์มีชีวิต

๒. เรารู้ว่าสัตว์มีชีวิต

๓. เรามีจิตคิดจะฆ่า

๔. เรามีความพยายามเพื่อจะฆ่า

๕. สัตว์ตายด้วยความพยายามอันนั้น

ศีลข้อที่ ๒

อะทินนาทานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

งดเว้นจากการลักทรัพย์

เราควรพิจารณาว่า พระอรหันต์ทั้งหลาย **ละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ รับแต่ของที่เขาให้ ต้องการแต่ของที่เขาให้ ไม่ประพฤติตนเป็นคนขโมย** เป็นผู้สะอาดอยู่จนตลอดชีวิต แม้เราก็จะทำเช่นเดียวกัน ตลอดวันหนึ่ง กับคืนหนึ่งนี้

ศีลข้อที่ ๒ การงดเว้นจาก การลักทรัพย์ มีองค์ ๕ หมายความว่า ศีลข้อนี้จะขาดต้องมีพร้อมกัน ๕ ข้อดังนี้ คือ

๑. มีของที่มีเจ้าของหวงแหน

๒. เราเองก็รู้ว่ามีเจ้าของหวงแหน

๓. เรามีจิตคิดจะลัก

๔. เรามีความเพียรพยายามเพื่อจะลัก

๕. เรานำของมาได้สำเร็จ ด้วยความเพียรนั้น

ศีลข้อที่ ๓

อะพรัหมมะจะริยา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

เว้นจากการประพฤติผิดพรหมจรรย์

เราควรพิจารณาว่า พระอรหันต์ทั้งหลาย ละกรรมเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ **ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล** เว้นขาดจากเมถุนอันเป็นกิจของชาวบ้าน จนตลอดชีวิต แม้เราก็จะทำเช่นเดียวกัน ตลอดวันหนึ่ง กับคืนหนึ่งนี้

ศีลข้อที่ ๓ เว้นจากการประพฤติผิดพรหมจรรย์ มีองค์ ๔ หมายความว่า ศีลข้อนี้จะขาดต้องมีพร้อมกัน ๔ ข้อดังนี้ คือ

๑. สตรีหรือบุรุษที่พึงประพฤติล่วงละเมิด
๒. มีความตั้งใจจะเสพในสตรีหรือบุรุษ นั้นตั้งอยู่เฉพาะตัว
๓. ถึงพร้อมด้วยประโยคอันเป็นปัจจัยในการเสพ พึงประพฤติล่วง (คือมรรคทั้งสาม ได้แก่ ปาก อวัยวะเพศ ทวารหนัก)
๔. มีความยินดีในการเสพนั้น

ศีลข้อที่ ๔

มุสาวาทา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

งดเว้นจาก การพูดเท็จ

เราควรพิจารณาว่า พระอรหันต์ทั้งหลาย **ละการพูดเท็จ เว้นขาด จากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง ดำรงคำสัตย์ พูดเป็นหลักฐาน ควรเชื่อได้ ไม่พูดลวงโลกจนตลอดชีวิต** แม้เราก็จะทำเช่นเดียวกัน ตลอดวันหนึ่งกับคืนหนึ่งนี้

ศีลข้อที่ ๔ การงดเว้นจากการพูดเท็จ มีองค์ ๔ หมายความว่าศีลข้อนี้จะขาดต้องมีพร้อมกัน ๔ ข้อดังนี้ คือ

๑. รู้อยู่ว่าเป็นเรื่องไม่จริง

๒. มีจิตคิดจะพูดให้ผิด

๓. พยายามพูดออกไป

๔. คนอื่นเข้าใจเนื้อความนั้น

การกล่าวความเท็จชื่อว่า มุสา กิริยาที่พูดหรือแสดงอาการมุสา ชื่อว่า มุสาวาท การแสดงมุสานี้ จึงมิใช่เฉพาะแต่ทางวาจาอย่างเดียว แม้ทางกายนับเช่น เขียนหนังสือมุสาเขา หรือสั่นศีรษะเพื่อจะให้เขาเข้าใจผิด ก็จัดเป็นมุสาวาทเหมือนกัน

ศีลข้อที่ ๕

สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

งดเว้นจาก การดื่มสุราเมรัย

เราควรพิจารณาว่า พระอรหันต์ทั้งหลาย ละการดื่มน้ำเมา คือ **สุราและเมรัย** อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เว้นขาดจากการดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท แม้จนตลอดชีวิต แม้เราก็จะทำเช่นเดียวกัน ตลอดวันหนึ่ง กับคืนหนึ่งนี้

ศีลข้อที่ ๕ การงดเว้นจาก การดื่มสุราเมรัย มีองค์ ๔ หมายความว่า ศีลข้อนี้จะขาดต้องมีพร้อมกัน ๔ ข้อดังนี้ คือ

๑. มีของทำให้เมามีสุรา เป็นต้น

๒. มีจิตใคร่จะดื่ม

๓. พยายามดื่ม

๔. ดื่มให้ไหลล่วงลำคอเข้าไป

ศีลข้อที่ ๖

วิกาละโภชะนา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

งดเว้น การรับประทานอาหารในยามวิกาล

เราควรพิจารณาว่า พระอรหันต์ทั้งหลาย **ฉันหนเดียว** เว้นการบริโภคในราตรี งดจากการฉันในเวลาวิกาลจนตลอดชีวิต แม้เราก็จะทำเช่นเดียวกัน ตลอดวันหนึ่ง กับคืนหนึ่งนี้

ศีลข้อที่ ๖ วิกาลโภชนา เวรมณี มีองค์ ๔ หมายความว่า ศีลข้อนี้จะขาดต้องมีพร้อมกัน ๔ ข้อดังนี้ คือ

๑. เวลาตั้งแต่เที่ยงแล้วไปจนอรุณขึ้น
๒. ของเคี้ยว หรือ ของกินที่สงเคราะห์เข้าในอาหาร
๓. พยายามกลืนกิน
๔. กลืนให้ล่วงลำคอเข้าไปด้วยความเพียรนั้น

เรื่องของอาหาร ที่บริโภคได้และไม่ได้ในยามวิกาล จะมีเพิ่มเติมรายละเอียดอีกในภายหลัง

ศีลข้อที่ ๗

นัจจะคีตะวาทิต วิสูกะทัสสะนา มาลาคันธะวิเลปะนะ ธาระณะมัณฑะนะวิภูสะนัฏฐานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

เว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และดูการเล่นอันเป็นข้าศึกต่อกุศล

เว้นจากการลูบทา ทัดทรง ประดับตกแต่งร่างกายด้วยระเบียบดอกไม้ ของหอม เครื่องย้อม เครื่องทาอันเป็นฐานะแห่งการแต่งตัว

เราควรพิจารณาว่า พระอรหันต์ทั้งหลาย เว้นขาดจาก **ฟ้อนรำขับร้อง การประโคมดนตรี** และ **การดูการเล่น** อันเป็นข้าศึกแก่กุศล จากการทัดทรงประดับ และตกแต่งกายด้วยดอกไม้ของหอม และเครื่องประเทืองผิวอัน**เป็นฐานะแห่งการแต่งตัว** จนตลอดชีวิต แม้เราก็จะทำเช่นเดียวกัน ตลอดวันหนึ่งกับคืนหนึ่งนี้

ศีลข้อที่ ๗ ในเรื่องเว้นจาก การเล่น การฟ้อนรำ มีองค์ ๓ คือ

๑. มีการเล่นมีฟ้อนรำขับร้อง เป็นต้น

๒. ไปเพื่อจะดูหรือฟัง

๓. ดูหรือฟัง

ศีลข้อที่ ๗ ในเรื่องเว้นจาก ดอกไม้ของหอม มีองค์ ๓ คือ

๑. เครื่องประดับตกแต่ง มีดอกไม้และของหอม เป็นต้น

๒. ไม่มีเหตุเจ็บไข้ เป็นต้นที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาต

๓. ทัดทรงประดับตกแต่ง เป็นต้น **ด้วยจิตคิดจะประดับให้สวยงาม**

จากองค์ของศีลถ้าเรา ได้ยินเสียงเพลงดังมา แล้วเราไม่ได้ยินดีในเสียงเพลงนั้น ท่านก็ถือว่าไม่ผิด แต่ถ้าเรายินดี ร้องตามฮัมเพลงตามก็ผิดศีลข้อนี้ แต่ถ้าเพลงนั้น เป็นเพลงที่ทำให้เกิดกุศล เช่น อธิบาย ถึงความไม่เที่ยง เกิดแก่เจ็บตาย หรืออื่นใดที่เป็นกุศล ท่านก็ให้ฟังได้

เรื่องครีมทาผิว กันแดด บำรุงผิว หรือรักษาผิวแตก ว่าจะใช้ได้หรือไม่ ให้พิจารณาว่า การตกแต่งร่างกาย มีผิดศีลในเนื้อหาสองประการ คือ อยู่ในฐานะแห่งการแต่งตัว และคิดจะประดับให้สวยงาม ดังนั้น เราต้องถามตนเองอย่างแท้จริงว่า จริง ๆ แล้วเรากระทำเพื่อสองประการนี้หรือไม่ ถ้าไม่ทาแล้วจะเป็นโรคภัยจริง ๆ หรือว่าจะไม่งาม ต้องการรักษาโรคจริง ๆ หรือต้องการความงาม ถ้าเพื่อความงาม ก็จะไม่ได้

ศีลข้อที่ ๘

อุจจาสะยะนะ มะหาสะยะนา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

งดเว้นจากการนั่งและการนอนบนที่นอนสูงใหญ่

เราควรพิจารณาว่า พระอรหันต์ทั้งหลาย **ละการ นั่ง นอน บนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่** เว้นขาดจากการนั่งนอน บนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ **สำเร็จการนอนบนที่นอนอันต่ำคือ บนเตียงหรือบนเครื่องปูลาดที่ทำด้วยหญ้า** จนตลอดชีวิต แม้เราก็จะทำเช่นเดียวกัน ตลอดวันหนึ่ง กับคืนหนึ่งนี้

ศีลข้อที่ ๘ งดเว้นจากการนั่งและการนอนบนที่นอนสูงใหญ่ มีองค์ ๓ หมายความว่า ศีลข้อนี้จะขาดต้องมีพร้อมกัน ๓ ข้อดังนี้ คือ

๑. ที่นั่งที่นอนสูงใหญ่
๒. รู้ว่าที่นั่งที่นอนสูงใหญ่
๓. นั่งหรือนอนลง

คำว่า **ที่นั่งและที่นอนสูงใหญ่** ในศีลข้อนี้ อรรถกถา ท่านหมายเอาที่นั่งและที่นอนที่สูงใหญ่เกินประมาณ ที่ประดับตกแต่งด้วยเครื่องปูลาดที่วิจิตรงดงาม **รวมไปถึงที่นอนที่ยัดด้วยนุ่น**

และสำลีด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อมิให้ ยินดีติดใจในความงามและสัมผัสที่อ่อนนุ่มสบายของที่นั่งที่นอนเหล่านั้น

รายละเอียดเพิ่มเติมท่านว่าดังนี้ ข้อกำหนดของที่นอนสูงที่นอนใหญ่ คือ

เตียง ตั่ง ที่ถักด้วยหวายและตอก หรือผูกด้วยผ้า ทำด้วยกระดาน จะมีเท้าคู้ตรงเท้ามากก็ตามวัดแต่แม่แคร่ลงไป ถ้าเท้าสูงเพียงนิ้วพระสุคต คือเป็น ๑๐ นิ้ว กับ ๓ กระเบียดของช่างไม้ หรือต่ำลงมาจึงควร

ที่นอนที่ไม่ควรนอนคือที่นอนที่ลาดด้วยของไม่ควร มี ๑๙ ชนิด

๑. บัลลังก์ที่ประดับด้วยรูปสัตว์มีเสือ จระเข้ เป็นต้น
๒. ผ้าขนสัตว์ใหญ่มีขนยาวกว่า ๔ นิ้ว
๓. เครื่องปูลาดทำด้วยขนแกะ วิจิตรด้วยลายเย็บปัก
๔. เครื่องปูลาดทำด้วยขนแกะ มีลายเป็นแผ่น
๕. เครื่องปูลาดทำด้วยขนแกะ มีลายดอกไม้
๖. เครื่องปูลาดทำด้วยขนแกะ วิจิตรทำด้วยรูปสัตว์ต่าง ๆ
๗. เครื่องปูลาดทำด้วยขนแกะ มีขนขึ้นทั้งสองข้าง
๘. เครื่องปูลาดทำด้วยขนแกะ มีขนขึ้นข้างเดียว
๙. เครื่องปูลาดเป็นชิ้นเย็บด้วยหนังเสือ

๑๐. เครื่องปูลาดมีเพดานแดงคาดข้างบน

๑๑. เครื่องปูลาดบนหลังช้าง

๑๒. เครื่องปูลาดบนหลังม้า

๑๓. เครื่องปูลาดบนรถ

๑๔. เครื่องปูนอนทอด้วยทองคำ

๑๕. เครื่องปูนอนทอด้วยทอง ไหมขลิบด้วยทอง

๑๖. เครื่องปูนอนทำด้วยขนแกะใหญ่

๑๗. เครื่องปูนอนอย่างดีทำด้วยหนังชะมด

๑๘. ที่นอนมีหมอนแดงทั้งสองข้าง

๑๙. ฟูกเบาะยัดนุ่นอย่างเดียว

ลักษณะของฟูกที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาต

๑. ฟูกมีไส้เป็นขนแกะหรือขนสัตว์มีปีกของสัตว์ ๒, ๔ เท้า ยกเว้นขนมนุษย์

๒. ฟูกมีไส้เป็นผ้า

๓. ฟูกมีไส้เป็นเปลือกไม้

๔. ฟูกมีไส้เป็นหญ้า

๕. ฟูกมีไส้เป็นเปลือกไม้ ยกเว้นใบพิมเสน ถ้าใบพิมเสนเจือด้วยใบไม้อื่นจึงควร

(พระญาณวโรดม (สนธิ์ กิจจทโร), ๒๕๓๓: ๑๐๐-๑๐๑ จากอ้างอิงที่ ๒)

อาหารที่ รับประทานได้ในยามวิกาล สำหรับศีลแปด หรือ อุโบสถศีล

๑. **น้ำปานะ ๘ ชนิด** คือ น้ำปานะทำด้วยผลมะม่วง น้ำปานะทำด้วยผลหว้า น้ำปานะทำด้วยผลกล้วยมีเมล็ด น้ำปานะทำด้วยผลกล้วยไม่มีเมล็ด น้ำปานะทำด้วยผลมะทราง น้ำปานะทำด้วยผลจันท์หรือองุ่น น้ำปานะทำด้วยเหง้าบัว น้ำปานะทำด้วยผลมะปรางหรือลิ้นจี่

๒. น้ำผลไม้ทุกชนิด เว้นน้ำต้มเมล็ดข้าวเปลือกและเป็นผลไม้ที่ไม่มีขนาดใหญ่เกินมะขวิดหรือมะตูม โดยคั้นเอาแต่น้ำกรองให้ไม่มีกาก และไม่ผ่านการต้มให้ผลไม้สุกด้วยไฟ ตัวอย่างเช่น น้ำองุ่น น้ำมะม่วง น้ำมะปราง น้ำลิ้นจี่

๓. **น้ำใบไม้ทุกชนิด** เว้นน้ำผักดอง

๔. **น้ำดอกไม้ทุกชนิด** เว้นน้ำดอกมะทราง

๕. **น้ำอ้อยสด**

น้ำทั้งหมดนี้จะเก็บไว้ได้ หนึ่งวัน คือตั้งแต่เที่ยง ถึงอรุณรุ่ง (**พระอาจารย์เปลี่ยน ปัญญาปทีโป** ได้เขียนในหนังสือของท่านว่า ได้ถึงเที่ยงคืน เท่านั้น เพราะบางส่วน อาจจะกลายเป็นเมรัย คือเหล้า)

๖. เภสัชทั้งห้า ภาษาบาลีเรียกว่า **สัตตาหกาลิก** ได้แก่ **เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย** บริโภคได้ในเวลาวิกาล และยังสามารถเก็บไว้บริโภคได้ ๗ วัน

รายละเอียดเพิ่มเติมพิเศษ เกี่ยวกับอาหาร

เบื้องต้น ควรรู้ประเภทอาหารก่อน **อาหารที่พระสงฆ์บริโภคได้** ท่านใช้คำว่า **กาลิก คือสิ่งที่กลืนล่วงเข้าลำคอลงไป มี ๔ อย่าง**

๑. **ยาวกาลิก** บริโภคได้เช้าถึงเที่ยงวัน ได้แก่ อาหารทั่วไป

๒. **ยามกาลิก** บริโภคได้วันหนึ่งกับคืนหนึ่ง ได้แก่ น้ำอัฏฐบาน (น้ำผลไม้ แปดชนิด)

๓. **สัตตาหกาลิก** เภสัชที่บริโภคได้ ทั้งในยามวิกาลและเก็บไว้ได้ ไม่เกิน ๗ วัน ได้แก่ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย

๔. **ยาวชีวิก** เภสัชที่บริโภค และเก็บไว้ได้ตลอดเวลา ได้แก่ ยาทั้งหลาย

ถ้ามีการปนกันของกาลิก (กาลิกระคนกัน) ให้ถือเอาตามกาลิกระยะเวลาสั้นที่สุดเป็นเกณฑ์ ตัวอย่างเช่น ถ้านำยาหรือเภสัชผสมในน้ำผลไม้ ก็จะบริโภคได้ เพียงวันหนึ่งกับคืนหนึ่งตามเวลาของน้ำผลไม้เท่านั้น

อาหารที่ไม่ควรรับประทาน และไม่ควรนำมาถวายพระภิกษุ

ได้แก่ สุราเมรัย ของหมักดอง และ เนื้อ ๑๐ อย่าง ที่พระภิกษุห้ามฉัน ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถาว่า " เนื้อมนุษย์ทรงห้ามเพราะมีชาติเหมือนตน เนื้อช้างและม้าทรงห้ามเพราะเป็นราชพาหนะ เนื้อสุนัขและเนื้องูทรงห้ามเพราะเป็นของสกปรก เนื้อสัตว์ ๕ จำพวก มีราชสีห์ เป็นต้น ทรงห้ามเพื่อต้องการความไม่มีอันตรายแก่พระภิกษุทั้งหลาย เนื้อ กระดูก เลือด หนัง และขนของสัตว์ ๑๐ จำพวก มีมนุษย์ เป็นต้น ก็ไม่ควรทั้งหมด " (**พระอาจารย์เปลี่ยน ปัญญาปทีโป**)

พุทธานุญาต อาหาร ที่บริโภคได้ในยามวิกาล

" ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต**น้ำปานะ ๘ ชนิด** คือ น้ำปานะทำด้วยผลมะม่วง น้ำปานะทำด้วยผลหว้า ๑ น้ำปานะทำด้วยผลกล้วยมีเมล็ด ๑ น้ำปานะทำด้วผล กล้วยไม่มีเมล็ด ๑ น้ำปานะทำด้วยผลมะทราง ๑ น้ำปานะทำด้วยผลจันทหรือ องุ่น ๑ น้ำปานะทำด้วยเหง้าบัว ๑ น้ำปานะทำด้วยผลมะปรางหรือลิ้นจี่ ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต **น้ำผลไม้ทุกชนิด** เว้นน้ำต้มเมล็ดข้าวเปลือก

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต **น้ำใบไม้ทุกช**นิด เว้นน้ำผักดอง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต **น้ำดอกไม้ทุกชนิด** เว้นน้ำดอกมะทราง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต **น้ำอ้อยสด**

(พุทธานุญาตน้ำอัฏฐบาน เรื่องเกณิยชฎิล ต.บ.๕/๘๖)

เรื่องของน้ำผลไม้ ยังมีเพิ่มเติมในอรรถกถา สรุปว่า ในเวลาวิกาล อนุญาตให้ดื่มน้ำผลไม้ได้ทุกชนิด เว้น มหาผล คือไม้ที่มีผลโตกว่าผลมะตูม (บางแห่งว่า ผลมะขวิด) วิธีทำนั้นก็ต้องคั้นเอาแต่น้ำ และกรองให้ไม่มีกาก และไม่ผ่านการสุกด้วยไฟ (การที่แม้จะมีพุทธานุญาตน้ำผลไม้แล้ว แต่อรรถกถายังมีอธิบายเพิ่มเติมว่า มหาผล ไม่ควรรับประทาน น่าจะเป็นเพราะสมัยนั้น คำนิยามของผลไม้ไม่ชัดเจนเหมือนสมัยนี้ โดยเฉพาะผลไม้ที่มีขนาดโตและเอามาทำเป็นน้ำผลไม้ได้ในสมัยนี้ ในสังคมตอนนั้น อาจจะไม่แน่ใจว่าเป็นผลไม้หรือไม่ เช่น แตงโม สมัยนั้นก็อาจจะคิดว่าเป็นผัก เช่น แตงกวาขนาดใหญ่ เป็นต้น เพราะเป็นเถาไม้เลื้อย

และผลคล้ายกัน มีน้ำเหมือนกัน หรือน้ำมะพร้าว ก็เป็นน้ำในเมล็ด...จึงมีอรรถกถาอธิบายว่า บริโภคในยามวิกาลได้หรือไม่..ผู้เขียน)

เภสัช ๕ อย่าง คือ ***เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย*** จัดเป็นสัตตาหกาลิก บริโภคได้ ๗ วัน (ผู้เขียนคิดว่าน่าจะดียิ่งขึ้นถ้าเราบริโภคโดยไม่คิดว่าเป็นอาหาร ควรบริโภคเมื่อจำเป็น คือ คิดว่า เราจะป่วย ไม่สบาย เช่น อาจจะปวดท้องแน่นอน ถ้าไม่ได้รับประทานสิ่งเหล่านี้ คือทำนองเป็นยา) เพราะมีพุทธพจน์ กำกับแก่พระสงฆ์ว่า

" ภิกษุรับประเคนของที่เป็นยามกาลิก **สัตตาหกาลิก** ยาวชีวิก เพื่อประสงค์เป็นอาหาร ต้องอาบัติทุกกฏ ขณะกลืน ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำกลืน ฉันยามกาลิก สัตตาหกาลิก ยาวชีวิก ในเมื่อมีเหตุอันสมควร ๑ ไม่ต้องอาบัติ " ***(โภชนวรรค สิกขาบทที่ ๕ ต.บ. ๒/๕๐๓)***

เครื่องดื่ม ที่ไม่มีพุทธานุญาต ให้บริโภคในยามวิกาล

๑. นมถั่วเหลือง น้ำข้าวกล้องงอก

ด้วยเหตุผลว่า ข้าว และ **ถั่ว** ทั้งสองอย่างนี้จัดเป็นยาวกาลิก ไม่สามารถทานในเวลาวิกาลได้ ดังนั้นแม้จะต้มหรือกรองหรือทำเป็นเครื่องดื่มต่าง ๆ ก็น่าจะไม่สามารถทานในเวลาวิกาลได้ เพราะเข้ากันได้ กับของที่ยังไม่มีพุทธานุญาต

๒. นมสด นมวัว นมโค

นมมีพุทธพจน์ว่า เป็นโภชนะอันประณีต แม้จะเป็นปานะชนิดหนึ่ง ภาษาบาลีตรงกับคำว่า **ปโยปานัง** แต่ไม่มีพุทธานุญาติให้บริโภคได้ในเวลาวิกาล

คำว่า **ปานะ ปานัง** แปลว่า เครื่องดื่ม เท่านั้น ไม่ได้แปลเลยไปถึงว่าเป็น เครื่องดื่มที่จะบริโภคได้ในยามวิกาล เช่น สุราก็เป็นปานะ ตรงกับบาลีว่า **มัชชะปานา** ดังในมงคลสูตรข้อหนึ่งว่า

มัชชะปานา จะ สัญญะโม เอตัมมังคะละมุตตะมัง

แปลว่า ความสำรวมจากการดื่มน้ำเมา เป็นอุดมมงคล

ในบางที่บางวัด ให้ทานนมหรือนมถั่วเหลืองได้ อาจจะเป็นด้วยอนุโลมว่า เข้าได้กับเนยใส เนยข้นที่เป็นเภสัช ให้ทานเวลาวิกาลได้ หรือครูบาอาจารย์อาจจะเห็นว่า รับประทานแล้วไม่ค่อยอาพาธ เลยทำต่อกันมา ก็เป็นได้ ไม่พึงนำความแตกต่างไปตำหนิ หรือปรามาส

วัดใหญ่ชัยมงคล อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

วัดสวนดอก อ.เมือง จ.เชียงใหม่

อุโปสถสูตร

(พุทธพจน์ที่เล่าเรื่อง อริยอุโบสถต่อนางวิสาขา)

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ปราสาทของมิคารมารดา ในบุพพาราม ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้งนั้น นางวิสาขามิคารมาตา ได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับในวันอุโบสถ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า ดูกร นางวิสาขา ท่านมาแต่ไหนแต่ยังวันอยู่ นางวิสาขากราบทูลว่า วันนี้ดิฉันเข้าจำ อุโบสถเจ้าข้า ฯ

พระพุทธองค์ : ดูกรนางวิสาขา อุโบสถมี ๓ อย่าง ๓ อย่างเป็นไฉน คือ โคปาลกอุโบสถ ๑ นิคัณฐอุโบสถ ๑ อริยอุโบสถ ๑

ดูกรนางวิสาขา ก็ **โคปาลกอุโบสถ** เป็นอย่างไร ดูกรนางวิสาขา เปรียบเหมือนนายโคบาล เวลาเย็นมอบฝูงโคให้แก่เจ้าของแล้วพิจารณาดังนี้ว่า วันนี้โคเที่ยวไปในประเทศโน้น ๆ ดื่มน้ำในประเทศโน้น ๆ พรุ่งนี้โคจักเที่ยวไปในประเทศโน้น ๆ จักดื่มน้ำในประเทศโน้น ๆ แม้ฉันใด ดูกรนางวิสาขา ฉันนั้นเหมือนกัน คน

รักษาอุโบสถบางคนในโลกนี้ พิจารณาดังนี้ว่า วันนี้เราเคี้ยวของเคี้ยวชนิดนี้ ๆ กินของชนิดนี้ ๆ พรุ่งนี้เราจะเคี้ยวของเคี้ยวชนิดนี้ ๆ จักกินของกินชนิดนี้ ๆ เขามีใจประกอบด้วยความโลภอยากได้ของเขา ทำวันให้ล่วงไปด้วยความโลภนั้น ดูกรนางวิสาขา โคปาลกอุโบสถเป็นเช่นนี้แล

ดูกรนางวิสาขา โคปาลกอุโบสถที่บุคคลเข้าจำแล้วอย่างนี้แล ไม่มีผลมาก ไม่มีอานิสงส์มาก ไม่รุ่งเรืองมาก ไม่แผ่ไพศาลมาก

ดูกรนางวิสาขา ก็**นิคัณฐอุโบสถ**เป็นอย่างไร ดูกรนางวิสาขา มีสมณนิกายหนึ่ง มีนามว่านิครนถ์ นิครนถ์เหล่านั้นชักชวนสาวกอย่างนี้ว่า มาเถอะ พ่อคุณ ท่านจงวางทัณฑะในหมู่สัตว์ที่อยู่ทางทิศบูรพาในที่เลยร้อยโยชน์ไป จงวางทัณฑะในหมู่สัตว์ที่อยู่ทางทิศปัจจิมในที่เลยร้อยโยชน์ไป จงวางทัณฑะในหมู่สัตว์ที่อยู่ทางทิศอุดรในที่เลยร้อยโยชน์ไป จงวางทัณฑะในหมู่สัตว์ที่อยู่ทางทิศทักษิณในที่เลยร้อยโยชน์ไป นิครนถ์เหล่านั้น ชักชวนเพื่อเอ็นดูกรุณาสัตว์บางเหล่า ไม่ชักชวนเพื่อเอ็นดูกรุณาสัตว์บางเหล่า ด้วยประการฉะนี้ นิครนถ์เหล่านั้นชักชวนสาวกในวันอุโบสถเช่นนั้นอย่างนี้ว่า มาเถอะ พ่อคุณ ท่านจงทิ้งผ้าเสียทุกชิ้นแล้วพูด

อย่างนี้ว่า เราไม่เป็นที่กังวลของใคร ๆ ในที่ไหน ๆ และตัวเราก็ไม่มีความกังวลในบุคคลและสิ่งของใด ๆ ในที่ไหน ๆ ดังนี้ แต่ว่ามารดาและบิดาของเขารู้อยู่ว่า ผู้นี้เป็นบุตรของเรา แม้เขาก็รู้ว่าท่านเหล่านี้เป็นมารดาบิดาของเรา อนึ่ง บุตรและภรรยาของเขาก็รู้อยู่ว่า ผู้นี้เป็นบิดาสามีของเรา แม้เขาก็รู้อยู่ว่า ผู้นี้เป็นบุตรภรรยาของเรา พวกทาสและคนงานของเขารู้อยู่ว่า ท่านผู้นี้เป็นนายของเรา ถึงตัวเขาก็รู้ว่า คนเหล่านี้เป็นทาสและคนงานของเรา เขาชักชวนในการพูดเท็จ ในสมัยที่ควรชักชวนในคำสัตย์ ด้วยประการฉะนี้ เรากล่าวถึงกรรมของผู้นั้นเพราะมุสาวาท พอล่วงราตรีนั้นไป เขาย่อมบริโภคโภคะเหล่านั้นที่เจ้าของไม่ได้ให้ เรากล่าวถึงกรรมของผู้นั้นเพราะอทินนาทาน ดูกรนางวิสาขา นิคัณฐอุโบสถเป็นเช่นนี้แล

ดูกรนางวิสาขา นิคัณฐอุโบสถที่บุคคลเข้าจำแล้วอย่างนี้ไม่มีผลมาก ไม่มีอานิสงส์มาก ไม่รุ่งเรืองมาก ไม่แผ่ไพศาลมาก

ดูกรนางวิสาขา ก็**อริยอุโบสถ**เป็นอย่างไร ดูกรนางวิสาขา จิตที่เศร้าหมอง ย่อมทำให้ผ่องแผ้วได้ด้วยความเพียร ก็จิตที่เศร้าหมองย่อมทำให้ผ่องแผ้วได้ด้วยความเพียรอย่างไร

ดูกรนางวิสาขา อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมระลึกถึง **พระตถาคต**ว่า แม้เพราะเหตุนี้ ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์ นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ทรงเบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม เมื่อเธอหมั่นนึกถึงพระตถาคตอยู่ จิตย่อมผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้ ดูกรนางวิสาขา เปรียบเหมือนศีรษะที่เปื้อนจะทำให้สะอาดได้ด้วยความเพียร ก็ศีรษะที่เปื้อนจะทำให้สะอาดได้ด้วยความเพียรอย่างไร จะทำให้สะอาดได้เพราะอาศัยขี้ตะกรัน ดินเหนียว น้ำ และความพยายามอันเกิดแต่เหตุนั้นของบุรุษ ดูกรนางวิสาขา ศีรษะที่เปื้อนย่อมทำให้สะอาดได้ด้วยความเพียรอย่างนี้แล ฉันใด จิตที่เศร้าหมองจะทำให้ผ่องแผ้วได้ด้วยความเพียรฉันนั้นเหมือนกัน...

ดูกรนางวิสาขา อริยสาวกนี้เรียกว่าเข้าจำ **พรหมอุโบสถ** อยู่ร่วมกับพรหม และมีจิตผ่องใสเพราะปรารภพรหม เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้

ดูกรนางวิสาขา จิตที่เศร้าหมองย่อมทำให้ผ่องแผ้วได้ด้วยความเพียรอย่างนี้แล ดูกรนางวิสาขา จิตที่เศร้าหมองย่อมทำให้ผ่องแผ้วได้ด้วยความเพียร จิตที่เศร้าหมองย่อมทำให้ผ่องแผ้วได้ด้วยความเพียรอย่างไร ดูกรนางวิสาขา อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ย่อมระลึกถึง **ธรรม** ว่า พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว อันบุคคลผู้บรรลุจะพึงเห็นเอง ไม่ประกอบ ด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามา อันวิญญูพึงรู้เฉพาะตน เมื่อเธอหมั่นนึกถึงธรรมอยู่ จิตย่อมผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้ ดูกรนางวิสาขา เปรียบเหมือนกายที่เปื้อนจะทำให้สะอาดได้ด้วยความเพียร ดูกรนางวิสาขา ก็กายที่เปื้อนย่อมทำให้สะอาดได้ด้วยความเพียรอย่างไร จะทำให้สะอาดได้เพราะอาศัยเชือก จุรณสำหรับ อาบน้ำและความพยายามที่เกิดแต่เหตุนั้นของบุรุษ ดูกรนางวิสาขา กายที่เปื้อนย่อมทำให้สะอาดได้ด้วยความเพียรอย่างนี้แล ฉันใด จิตที่เศร้าหมองย่อมทำให้ผ่องแผ้วได้ด้วยความเพียร ฉันนั้นเหมือนกัน ...

ดูกรนางวิสาขา อริยสาวกนี้เรียกว่าเข้าจำ **ธรรมอุโบสถ** อยู่ อยู่ร่วมกับธรรม และมีจิตผ่องใสเพราะปรารภธรรมเกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้

ดูกรนางวิสาขา จิตที่เศร้าหมองย่อมทำให้ผ่องแผ้วได้ด้วยความเพียร อย่างนี้แล ดูกรนางวิสาขา จิตที่เศร้าหมองจะทำให้ผ่องแผ้วได้ด้วยความเพียร ก็จิตที่เศร้าหมองจะทำให้ผ่องแผ้วได้ด้วยความเพียรอย่างไร

ดูกรนางวิสาขา อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ หมั่นระลึกถึง **พระสงฆ์**ว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว เป็นผู้ปฏิบัติตรงแล้ว เป็นผู้ปฏิบัติเป็นธรรม เป็นผู้ปฏิบัติสมควร นี้คือคู่แห่งบุรุษ ๔ บุรุษบุคคล ๘ นี้พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ควรของคำนับ เป็นผู้ควรของต้อนรับ เป็นผู้ควรของทำบุญ เป็นผู้ควรทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า เมื่อเธอหมั่นระลึกถึงพระสงฆ์อยู่ จิตย่อมผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้ ดูกรนางวิสาขา เปรียบเหมือนผ้าที่เปื้อนจะทำให้สะอาดได้ด้วยความเพียร ก็ผ้าที่เปื้อนจะทำให้สะอาดได้ด้วยความเพียรอย่างไร จะทำให้สะอาดได้เพราะอาศัยเกลือ น้ำด่าง โคมัย น้ำ กับความเพียร อันเกิดแต่เหตุนั้นของบุรุษ ดูกรนางวิสาขา ผ้าที่เปื้อนย่อมทำให้สะอาดด้วยความเพียรอย่างนี้แล ฉันใด จิตที่เศร้าหมอง ย่อมทำให้ผ่องแผ้วได้ก็ด้วยความเพียร ฉันนั้นเหมือนกัน ...

ดูกรนางวิสาขา อริยสาวกนี้เรียกว่า เข้าจำ **สังฆอุโบสถ** อยู่ร่วมกับสงฆ์ และมีจิตผ่องใสเพราะปรารภสงฆ์ เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้

ดูกรนางวิสาขา จิตที่เศร้าหมองย่อมทำให้ผ่องแผ้วด้วยความเพียรอย่างนี้แล ดูกรนางวิสาขา จิตที่เศร้าหมองจะทำให้ผ่องแผ้วได้ด้วยความเพียร ก็จิตที่เศร้าหมองจะทำให้ผ่องแผ้วได้ด้วยความเพียรอย่างไร

ดูกรนางวิสาขา อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมระลึกถึง **ศีล** ของตน อันไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ด่าง ไม่พร้อย เป็นไทยแก่ตัว ท่านผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกตัณหา ทิฐิลูบคลำ เป็นไปเพื่อสมาธิ เมื่อเธอหมั่นระลึกถึงศีลอยู่ จิตย่อมผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้ ดูกรนางวิสาขาเปรียบเหมือนกระจกเงาที่มัวจะทำให้ใสได้ด้วยความเพียร ก็กระจกเงาที่มัวจะทำให้ใสได้ด้วยความเพียรอย่างไร จะทำให้ใสได้เพราะอาศัยน้ำมัน เถ้า แปรงกับความพยายามอันเกิดแต่เหตุนั้นของบุรุษ ดูกรนางวิสาขา กระจกที่มัวจะทำให้ใสได้ด้วยความเพียรอย่างนี้แล ฉันใด จิตที่เศร้าหมองจะทำให้ผ่องแผ้วได้ก็ด้วยความเพียร ฉันนั้นเหมือนกัน ก็จิตที่เศร้าหมองจะทำให้ผ่องแผ้วได้ด้วยความเพียรอย่างไร ดูกรนางวิสาขา อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ระลึกถึงศีลของตน ...

ดูกรนางวิสาขา อริยสาวกนี้เรียกว่า เข้าจำ **ศีลอุโบสถ** อยู่ร่วมกับศีล และมีจิตผ่องใสเพราะปรารภศีล เกิดความปราโมทย์ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้

ดูกรนางวิสาขา จิตที่เศร้าหมอง ย่อมทำให้ผ่องแผ้วได้ด้วยความเพียรอย่างนี้แล ดูกรนางวิสาขา จิตที่เศร้าหมองจะทำให้ผ่องแผ้วได้ด้วยความเพียร ก็จิตที่เศร้าหมองจะทำให้ผ่องแผ้วได้ด้วยความเพียรอย่างไร ดูกรนางวิสาขา อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ย่อมระลึกถึง **เทวดา** ว่า เทวดาพวกชั้นจาตุมหาราชิกามีอยู่ เทวดาพวกชั้นดาวดึงส์มีอยู่ เทวดาพวกชั้นยามามีอยู่ เทวดาพวกชั้นดุสิตมีอยู่ เทวดาพวกชั้นนิมมานรดีมีอยู่ เทวดาพวกชั้นปรินิมมิตวสวัตตีมีอยู่ เทวดาพวกที่นับเนื่องเข้าในหมู่พรหมมีอยู่ เทวดาพวกที่สูงกว่านั้นขึ้นไปมีอยู่ เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยศรัทธาเช่นใด จุติจากภพนี้ไปเกิดในภพนั้น ศรัทธาเช่นนั้น แม้ของเราก็มี เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยศีลเช่นใด จุติจากภพนี้ไปเกิดในภพนั้น ศีลเช่นนั้นแม้ของเราก็มี เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยสุตะเช่นใด จุติจากภพนี้ไปเกิดในภพนั้น สุตะเช่นนั้นแม้ของเราก็มี เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยจาคะเช่นใด จุติจากภพนี้ไปเกิดในภพนั้น จาคะเช่นนั้นแม้ของเราก็มี เทวดาเหล่านั้นประกอบ ด้วยปัญญา

เช่นใด จุติจากภพนี้ไปเกิดในภพนั้น ปัญญาเช่นนั้นแม้ของเราก็มี เมื่อเธอระลึกถึงศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญาของตนกับของเทวดา เหล่านั้นอยู่ จิตย่อมผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้ ดูกรนางวิสาขา เปรียบเหมือนทองที่หมองจะทำให้สุกได้ก็ด้วยความเพียร ทองที่หมองจะทำให้สุกได้ด้วยความเพียรอย่างไร จะทำให้สุกได้เพราะอาศัยเบ้าหลอมทอง เกลือ ยางไม้ คีม กับความพยายามที่เกิดแต่เหตุนั้นของบุรุษ ดูกรนางวิสาขา ทองที่หมองจะทำให้สุกได้ด้วยความเพียรอย่างนี้แล ฉันใด จิตที่เศร้าหมองจะทำให้ผ่องแผ้วได้ด้วยความเพียร ฉันนั้นเหมือนกัน ...

ดูกรนางวิสาขาอริยสาวกเช่นนี้เรียกว่า เข้าจำ **เทวดาอุโบสถ** อยู่ร่วมกับเทวดา มีจิตผ่องใสเพราะ ปรารภเทวดา เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้ ดูกรนาง วิสาขา จิตที่เศร้าหมองจะทำให้ผ่องแผ้วได้ด้วยความเพียรอย่างนี้แล

ดูกรนางวิสาขา พระอริยสาวกนั้นย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า **พระอรหันต์ทั้งหลาย ละการฆ่าสัตว์** เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วางศาตราแล้ว มีความละอายมีความเอ็นดู มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่จนตลอดชีวิต แม้เรา

ก็ได้ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วางศาตราแล้ว มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ตลอดคืนหนึ่งกับวันหนึ่งนี้ในวันนี้ แม้ด้วยองค์อันนี้ เราก็ชื่อว่าได้ทำตามพระอรหันต์ทั้งหลาย ทั้งอุโบสถก็จักเป็นอันเราเข้าจำแล้ว

พระอรหันต์ทั้งหลายละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ รับแต่ของที่เขาให้ ต้องการแต่ของที่เขาให้ ไม่ประพฤติตนเป็นคนขโมย เป็นผู้สะอาดอยู่จนตลอดชีวิต แม้เราก็ละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ รับแต่ของที่เขาให้ ต้องการแต่ของที่เขาให้ ไม่ประพฤติตนเป็นคนขโมย เป็นผู้สะอาดอยู่ ตลอดคืนหนึ่งกับวันหนึ่งนี้ในวันนี้ แม้ด้วยองค์อันนี้ เราก็ชื่อว่าได้ทำตามพระอรหันต์ทั้งหลาย ทั้งอุโบสถก็จักเป็นอันเราเข้าจำแล้ว

พระอรหันต์ทั้งหลาย ละกรรมเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล เว้นขาดจากเมถุนอันเป็นกิจของชาวบ้านจนตลอดชีวิต แม้เราก็ได้ละกรรมเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล เว้นขาดจากเมถุนอันเป็นกิจของชาวบ้าน ตลอดคืนหนึ่งกับวันหนึ่งนี้ในวันนี้ แม้ด้วยองค์อันนี้ เราก็ชื่อว่าได้ทำตามพระอรหันต์ทั้งหลาย ทั้งอุโบสถก็จักเป็นอันเราเข้าจำแล้ว

พระอรหันต์ทั้งหลาย ละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง ดำรงคำสัตย์ พูดเป็นหลักฐาน ควรเชื่อได้ไม่พูดลวงโลกจนตลอดชีวิต แม้เราก็ได้ละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง ดำรงคำสัตย์ พูดเป็นหลักฐาน ควรเชื่อได้ ไม่พูดลวงโลก ตลอดคืนหนึ่งกับวันหนึ่งนี้ในวันนี้ แม้ด้วยองค์อันนี้ เราก็ชื่อว่าได้ทำตามพระอรหันต์ทั้งหลาย ทั้งอุโบสถก็จักเป็นอันเราเข้าจำแล้ว

พระอรหันต์ทั้งหลาย ละการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เว้นขาดจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท แม้จนตลอดชีวิต แม้เราก็ละการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เว้นขาดจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ตลอดคืนหนึ่งกับวันหนึ่งนี้ ในวันนี้ แม้ด้วยองค์อันนี้ เราก็ชื่อว่าได้ทำตามพระอรหันต์ทั้งหลาย ทั้งอุโบสถก็จักเป็นอันเราเข้าจำแล้ว

พระอรหันต์ทั้งหลาย ฉันหนเดียว เว้นการบริโภคในราตรี งดจากการฉันในเวลาวิกาลจนตลอดชีวิต แม้เราก็บริโภค

หนเดียว เว้นการ บริโภคในราตรี งดจากการบริโภคในเวลาวิกาล ตลอดคืนหนึ่งกับวันหนึ่งนี้ใน วันนี้ แม้ด้วยองค์อันนี้ เราก็ชื่อว่าได้ ทำตามพระอรหันต์ทั้งหลาย ทั้งอุโบสถจัก เป็นอันเราเข้าจำแล้ว

พระอรหันต์ทั้งหลาย เว้นขาดจากฟ้อนรำ ขับร้อง การประโคมดนตรี และการดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล จาก การทัดทรงประดับ และตกแต่งกายด้วยดอกไม้ของหอม และ เครื่องประเทืองผิวอันเป็นฐานะแห่งการแต่งตัวจนตลอดชีวิต แม้ เราก็เว้นขาดจากการฟ้อนรำขับร้องการประโคมดนตรี และดูการ เล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล จากการทัดทรงประดับตกแต่งร่างกาย ด้วย ดอกไม้ของหอม และเครื่องประเทืองผิวอันเป็นฐานะแห่งการ แต่งตัว ตลอดคืน หนึ่งกับวันหนึ่งนี้ในวันนี้ แม้ด้วยองค์อันนี้ เราก็ ชื่อว่าได้ทำตามพระอรหันต์ ทั้งหลาย ทั้งอุโบสถก็จักเป็นอันเรา เข้าจำแล้ว

พระอรหันต์ทั้งหลาย ละการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอน อันสูงใหญ่ เว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ สำเร็จการนอนบนที่นอนอันต่ำ คือ บนเตียงหรือบนเครื่องปูลาดที่ ทำด้วยหญ้าจนตลอดชีวิต แม้เราก็ได้ละการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอน อันสูงใหญ่ เว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่

สำเร็จการนอนบนที่นอนอันต่ำ คือบนเตียงหรือบนเครื่องปูลาดที่ทำด้วยหญ้า ตลอดคืนหนึ่งกับวันหนึ่งในวันนี้ แม้ด้วยองค์อันนี้เราก็ชื่อว่าได้ทำตามพระอรหันต์ทั้งหลาย ทั้งอุโบสถก็จักเป็นอันเราเข้าจำแล้ว

ดูกรนางวิสาขา อริยอุโบสถเป็นเช่นนี้แล อริยอุโบสถอันบุคคลเข้าจำแล้วอย่างนี้แล ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความแผ่ไพศาลมาก อริยอุโบสถมีผลมากเพียงไร มีอานิสงส์มากเพียงไร มีความรุ่งเรืองมากเพียงไร มีความแผ่ไพศาลมากเพียงไร

ดูกรนางวิสาขา เปรียบเหมือน ผู้ใดพึงครองราชย์เป็นอิศราธิบดีแห่งชนบทใหญ่ ๑๖ แคว้นเหล่านี้ อันสมบูรณ์ด้วยรัตนะ ๗ ประการ คือ อังคะ มคธะ กาสี โกสละ วัชชี มัลละ เจตีวังสะ กุรุ ปัญจาละ มัจฉะ สุรเสนะ อัสสกะ อวันตี คันธาระ กัมโพชะ **การครองราชย์ของผู้นั้นยังไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘** ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะราชสมบัติที่เป็นของมนุษย์ เมื่อนำเข้าไปเปรียบเทียบกับสุขที่เป็นทิพย์ เป็นของเล็กน้อย

ดูกรนางวิสาขา ๕๐ ปีซึ่งเป็นของมนุษย์ เป็นคืนหนึ่งกับวันหนึ่งของเทวดาชั้น**จาตุมหาราชิกา** โดยราตรีนั้น ๓๐ ราตรีเป็นหนึ่งเดือน โดยเดือนนั้น ๑๒ เดือนเป็นหนึ่งปี โดยปีนั้น ๕๐๐ ปีอันเป็นทิพย์ เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา ดูกรนางวิสาขา ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ คือ สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้ เข้าจำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ แล้ว เมื่อแตกกายตายไป พึงเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา ดูกรนางวิสาขา เราหมายเอาความข้อนี้แล จึงกล่าวว่า ราชสมบัติที่เป็นของมนุษย์ เมื่อจะนำเข้าไปเปรียบเทียบกับสุขอันเป็นทิพย์เป็นของเล็กน้อย

ดูกรนางวิสาขา ๑๐๐ ปี อันเป็นของมนุษย์ เป็นคืนหนึ่งกับวันหนึ่งของเทวดาชั้น**ดาวดึงส์** โดยราตรีนั้น ๓๐ ราตรีเป็นหนึ่งเดือน โดยเดือนนั้น ๑๒ เดือนเป็นหนึ่งปี โดยปีนั้น พันปีอันเป็นทิพย์ เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นดาวดึงส์ ดูกรนางวิสาขา ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ คือ สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้เข้าจำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ แล้ว เมื่อแตกกายตายไป พึงเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาชั้นดาวดึงส์ ดูกรนางวิสาขา เราหมายเอาความข้อนี้แล จึงกล่าวว่า ราชสมบัติของมนุษย์ เมื่อนำเข้าไปเปรียบเทียบกับสุขอันเป็นทิพย์เป็นของเล็กน้อย

ดูกรนางวิสาขา ๒๐๐ ปี อันเป็นของมนุษย์ เป็นคืนหนึ่งกับวันหนึ่งของ**เทวดาชั้นยามา** โดยราตรีนั้น ๓๐ ราตรีเป็นหนึ่งเดือน โดยเดือนนั้น๑๒ เดือนเป็นหนึ่งปี โดยปีนั้น สองพันปีอันเป็นทิพย์ เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นมายา ดูกรนางวิสาขา ก็ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ คือ สตรีหรือบุรุษ บางคนในโลกนี้ เข้าจำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ แล้ว เมื่อแตกกายตายไป พึงเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาชั้นมายา ดูกรนางวิสาขา เราหมายเอาความข้อนี้แล จึงกล่าวว่า ราชสมบัติอันเป็นของมนุษย์ เมื่อนำเข้าไปเปรียบเทียบกับ สุขอันเป็นทิพย์ เป็นของเล็กน้อย

ดูกรนางวิสาขา ๔๐๐ ปี อันเป็นของมนุษย์ เป็นคืนหนึ่งกับวันหนึ่งของ**เทวดาชั้นดุสิต** โดยราตรีนั้น ๓๐ ราตรีเป็นหนึ่งเดือน โดยเดือนนั้น ๑๒ เดือนเป็นหนึ่งปี โดยปีนั้น ๔,๐๐๐ ปี อันเป็นทิพย์ เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นดุสิต ดูกรนางวิสาขา ก็ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ คือ สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้ เข้าจำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ แล้ว เมื่อแตกกายตายไป พึงเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาชั้นดุสิต ดูกรนางวิสาขา เราหมายเอาความข้อนี้แล จึงกล่าวว่า ราชสมบัติอันเป็นของมนุษย์ เมื่อนำเข้าไปเปรียบเทียบกับสุขอันเป็นทิพย์ เป็นของเล็กน้อย

ดูกรนางวิสาขา ๘๐๐ ปี อันเป็นของมนุษย์ เป็นวันหนึ่งกับคืนหนึ่งของ**เทวดาชั้นนิมมานรดี** โดยราตรีนั้น ๓๐ ราตรีเป็นหนึ่งเดือน โดยเดือนนั้น ๑๒ เดือนเป็นหนึ่งปี โดยปีนั้น ๘,๐๐๐ ปี อันเป็นทิพย์ เป็นประมาณของอายุของเทวดาชั้นนิมมานรดี ดูกรนางวิสาขา ก็ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ คือ สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้ เข้าจำอุโบสถอัน ประกอบด้วยองค์ ๘ แล้ว เมื่อแตกกายตายไป พึงเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาชั้นนิมมานรดี ดูกรนางวิสาขา เราหมายเอาความข้อนี้แล จึงกล่าวว่า ราชสมบัติอันเป็นของมนุษย์ เมื่อนำเข้าไปเปรียบเทียบกับสุขอันเป็นทิพย์ เป็นของเล็กน้อย

ดูกรนางวิสาขา ๑,๖๐๐ ปี อันเป็นของมนุษย์ เป็นคืนหนึ่งกับวันหนึ่งของ**เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัสดี** โดยราตรีนั้น ๓๐ ราตรีเป็นหนึ่งเดือน โดยเดือนนั้น ๑๒ เดือนเป็นหนึ่งปี โดยปีนั้น ๑๖,๐๐๐ ปีอันเป็นทิพย์ เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัสดี ดูกรนางวิสาขา ก็ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ คือ สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้ เข้าจำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ แล้ว เมื่อแตกกายตายไป พึงเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัสดี ดูกรนางวิสาขา เราหมายความเอาข้อนี้แล จึงกล่าวว่า ราชสมบัติอันเป็นของมนุษย์ เมื่อนำเข้าไปเปรียบเทียบกับสุขอันเป็นทิพย์ เป็นของเล็กน้อย

บุคคลไม่พึงฆ่าสัตว์ ไม่พึงลักทรัพย์ ไม่พึงพูดเท็จ ไม่พึงดื่มน้ำเมา พึงงดเว้นเมถุน อันเป็นความประพฤติไม่ ประเสริฐ ไม่พึงบริโภคโภชนะในเวลาวิกาล ในกลางคืน ไม่พึงทัดทรงดอกไม้ ไม่พึงลูบไล้ของหอม และพึงนอนบนเตียง บนพื้น หรือบนที่ซึ่งเขาปูลาด บัณฑิตทั้งหลายกล่าวอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ นี้แลว่า อันพระพุทธเจ้า ผู้ถึงที่สุดทุกข์ทรงประกาศไว้ พระจันทร์พระอาทิตย์ทั้งสองที่น่าดู ส่องแสงโคจรไปทั่วสถานที่ประมาณเท่าใด และพระจันทร์พระอาทิตย์นั้น กำจัดความมืดไปในอากาศ ทำให้ทิศรุ่งโรจน์ ส่องแสงอยู่ในนภากาศ ทั่วสถานที่มีประมาณเท่าใด ทรัพย์คือ แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วไพฑูรย์ ทองสิงคี และทองคำตลอดถึงทองชนิดที่เรียกว่า หฏกะ เท่าที่มีอยู่ในสถานที่ประมาณเท่านั้น ยังไม่ถึงแม้ซึ่งเสี้ยวที่ ๑๖ ของอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ และทั้งหมด ยังไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ ของแสงจันทร์และหมู่ดาว เพราะฉะนั้นแหละ สตรีบุรุษผู้มีศีล เข้าจำอุโบสถ ประกอบด้วยองค์ ๘ ทำบุญซึ่งมีสุขเป็นกำไร เป็นผู้ไม่ถูกนินทา ย่อมเข้าถึงสัคคสถาน

อุโปสถสูตร ๒๐/๕๑๐

สังขิตตสูตร

(พุทธพจน์ที่เล่าเรื่อง อริยอุโบสถต่อ พระภิกษุสงฆ์)

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย **อุโบสถ** ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ อันบุคคลเข้าอยู่แล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความแพร่หลายมาก ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ อัน บุคคลเข้าอยู่แล้วอย่างไร จึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความแพร่หลายมาก

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ตระหนักชัดดังนี้ว่า **พระอรหันต์ทั้งหลาย ละปาณาติบาต งดเว้นจากปาณาติบาต** วางท่อนไม้ วางศาตรา มีความละอายเอื้อเอ็นดู อนุเคราะห์เกื้อกูลสรรพสัตว์ อยู่ตลอดชีวิต ในวันนี้ แม้เราก็ละปาณาติบาต งดเว้นจาก

ปาณาติบาต วางท่อนไม้ วางศาตรา มีความละอายเอื้อเอ็นดู อนุเคราะห์เกื้อกูลสรรพสัตว์อยู่ ตลอดคืนและวันนี้ เราชื่อว่ากระทำตามพระอรหันต์แม้ด้วยองค์นี้ และอุโบสถชื่อว่าจักเป็นอันเราเข้าอยู่แล้ว อุโบสถประกอบด้วยองค์ที่ ๑ นี้

พระอรหันต์ทั้งหลายละอทินนาทาน งดเว้นจากอทินนาทาน ถือเอาแต่สิ่งของที่เขาให้ หวังแต่สิ่งของที่เขาให้ มีตนไม่เป็นขโมย สะอาดอยู่ตลอดชีวิต ในวันนี้ แม้เราก็ละอทินนาทาน งดเว้นจากอทินนาทาน ถือเอาแต่สิ่งของที่เขาให้ หวังแต่สิ่งของที่เขาให้ มีตนไม่เป็นขโมย สะอาดอยู่ตลอดคืนและวันนี้ เราชื่อว่ากระทำตามพระอรหันต์แม้ด้วยองค์นี้ และอุโบสถชื่อว่าจักเป็น อันเราเข้าอยู่แล้ว อุโบสถประกอบด้วยองค์ที่ ๒ นี้

พระอรหันต์ทั้งหลายละอพรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล เว้นจากเมถุนอันเป็นธรรมของชาวบ้านตลอดชีวิต ในวันนี้ แม้เราก็ละอพรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล เว้นจากเมถุนอันเป็นธรรมของชาวบ้านอยู่ ตลอดคืนและวันนี้ เราชื่อว่ากระทำตามพระอรหันต์ทั้งหลาย แม้ด้วยองค์นี้ และอุโบสถชื่อว่าจักเป็นอันเราเข้าอยู่แล้ว อุโบสถประกอบด้วย องค์ที่ ๓ นี้

พระอรหันต์ทั้งหลายละมุสาวาท งดเว้นจากมุสาวาท พูดแต่คำสัตย์ ส่งเสริมคำจริง มั่นคง ควรเชื่อถือได้ ไม่กล่าวให้คลาดจากความจริงแก่โลก ตลอดชีวิต ในวันนี้ แม้เราก็ละมุสาวาท งดเว้นจากมุสาวาท พูดแต่คำสัตย์ ส่งเสริมคำจริง มั่นคง ควรเชื่อถือได้ ไม่แกล้งกล่าวให้คลาดจากความจริงแก่โลก ตลอดคืนและวันนี้ เราชื่อว่าทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายแม้ด้วยองค์นี้ และอุโบสถ ชื่อว่าจักเป็นอันเราเข้าอยู่แล้ว อุโบสถประกอบด้วยองค์ที่ ๔ นี้

พระอรหันต์ทั้งหลายละการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท งดเว้นการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทตลอดชีวิต ในวันนี้ แม้เราก็ละการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทตลอดคืนและวันนี้ เราชื่อว่ากระทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายแม้ด้วยองค์นี้ และอุโบสถชื่อว่าจักเป็นอันเราเข้าอยู่แล้ว อุโบสถประกอบด้วยองค์ที่ ๕ นี้

พระอรหันต์ทั้งหลายเป็นผู้บริโภคอาหารครั้งเดียว งดบริโภคอาหารในกลางคืน เว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาลอยู่ตลอดชีวิต ในวันนี้ แม้เราก็บริโภคอาหารครั้งเดียว งดการบริโภคอาหารในกลางคืน เว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาลตลอดคืนและวันนี้ เราชื่อว่ากระทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายแม้ด้วยองค์นี้ และอุโบสถชื่อว่าจักเป็นอันเราเข้าอยู่แล้ว อุโบสถประกอบด้วยองค์ที่ ๖ นี้

พระอรหันต์ทั้งหลายงดเว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง การประโคม ดูการเล่นอันเป็นข้าศึก และการทัดทรงประดับตบแต่งด้วยดอกไม้ ของหอมและเครื่องลูบไล้อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัวตลอดชีวิต ในวันนี้ แม้เราก็งดเว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง การประโคม ดูการเล่นอันเป็นข้าศึก และงดเว้นการทัดทรง ประดับตกแต่งด้วยดอกไม้ ของหอม และเครื่องลูบไล้ อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว ตลอดคืนและวันนี้ เราชื่อว่ากระทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายแม้ด้วยองค์นี้ และอุโบสถชื่อว่าจักเป็นอันเราเข้าอยู่แล้ว อุโบสถประกอบด้วยองค์ที่ ๗ นี้

พระอรหันต์ทั้งหลายละการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ งดเว้นจากการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ สำเร็จการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนต่ำ คือ บนเตียงหรือเครื่องลาดด้วยหญ้าตลอดชีวิต ในวันนี้ แม้เราก็ละการนั่งการ นอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ งดเว้นจากการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ สำเร็จการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนต่ำ คือ บนเตียงหรือเครื่องลาดด้วยหญ้าตลอดคืนและวันนี้ เราชื่อว่ากระทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายแม้ด้วยองค์นี้ และอุโบสถชื่อว่าจักเป็นอันเราเข้าอยู่แล้ว อุโบสถประกอบด้วยองค์ที่ ๘ นี้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ บุคคลเข้าอยู่แล้วอย่างนี้แล จึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความแพร่หลายมาก

สังขิตตสูตร ๒๓/๑๓๑ *อุโปสถวรรคที่ ๕*

พระไตรปิฎก เล่ม๒๓ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฏฐก-นวกนิบาต

" ดูกรคฤหบดีทั้งหลาย คนมีศีล ถึงพร้อมแล้วด้วยศีล ย่อมได้รับ กองโภคะใหญ่ อันมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ อันนี้เป็นอานิสงส์ข้อที่หนึ่ง แห่งศีลสมบัติของคนมีศีล "

สีลสูตร ๒๒/๒๑๓

" ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเป็นผู้ไม่ประมาท มีสติ มีศีล อันดีเถิด จงเป็นผู้ มีความดำริตั้งมั่นดีแล้ว ตามรักษาจิตของตนเถิด ผู้ใด จักเป็นผู้ไม่ประมาท อยู่ในธรรมวินัยนี้ ผู้นั้นจักละชาติสงสาร แล้วกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ ดังนี้ ฯ "

มหาปรินิพพานสูตร ๑๐/ ๘๐

วิหารพระทันตธาตุ วัดป่าดาราภิรมย์ อ.แม่ริม จ. เชียงใหม่

ราชสูตร

(พุทธพจน์ ที่ทรงเล่าว่า วันอุโบสถเทวดา จะมาตรวจและ อนุโมทนา)

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในดิถีที่ ๘ ของปักษ์ เทวดาผู้เป็น**บริวารของท้าวจาตุมหาราช** ย่อมเที่ยวตรวจดูโลกนี้ว่า ในหมู่มนุษย์ มนุษย์ที่เกื้อกูล แก่มารดา เกื้อกูลแก่บิดา เกื้อกูลแก่สมณะ เกื้อกูลแก่พราหมณ์ อ่อนน้อมต่อ ผู้หลักผู้ใหญ่ในสกุล อธิษฐานอุโบสถ ปฏิบัติ ทำบุญ มีอยู่มากแลหรือ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ในดิถีที่ ๑๔ ของปักษ์ พวก**โอรสของท้าวจาตุมหาราช**ย่อมเที่ยวตรวจดูโลกนี้ว่า ในหมู่มนุษย์ มนุษย์ที่เกื้อกูลแก่มารดา เกื้อกูลแก่บิดา เกื้อกูลแก่สมณะ เกื้อกูลแก่พราหมณ์ อ่อนน้อมต่อ ผู้หลักผู้ใหญ่ในสกุล อธิษฐานอุโบสถ ปฏิบัติทำบุญ มีอยู่มากแลหรือ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในวันอุโบสถ ๑๕ ค่ำนั้น **ท้าวจาตุมหาราช**ย่อมเที่ยวตรวจดูโลกนี้ด้วยตนเองทีเดียวว่า ในหมู่มนุษย์ มนุษย์ที่เกื้อกูลแก่มารดา เกื้อกูลแก่บิดา เกื้อกูลแก่สมณะ เกื้อกูลแก่พราหมณ์ อ่อนน้อมต่อผู้หลักผู้ใหญ่ในสกุล อธิษฐานอุโบสถ ปฏิบัติ ทำบุญ มีอยู่มากแลหรือ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าในหมู่มนุษย์ มนุษย์ที่เกื้อกูลแก่มารดา เกื้อกูลแก่บิดา เกื้อกูลแก่สมณะ เกื้อกูลแก่พราหมณ์ อ่อนน้อมต่อผู้หลักผู้ใหญ่ในสกุล อธิษฐานอุโบสถ ปฏิบัติทำบุญมีอยู่น้อย ท้าวจาตุมหาราช ย่อมบอกถึงเหตุ

ที่กล่าวมานั้น แก่พวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ ซึ่งมาประชุมกันอยู่ ณ สุธรรมาสภาว่า ดูกรท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย ในหมู่มนุษย์ มนุษย์ที่เกื้อกูลแก่มารดา เกื้อกูลแก่บิดา เกื้อกูลแก่สมณะ เกื้อกูลแก่พราหมณ์ อ่อนน้อมต่อ ผู้หลักผู้ใหญ่ในสกุล อธิษฐานอุโบสถ ปฏิบัติทำบุญ มีน้อย ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้น พวกเทวดาชั้น ดาวดึงส์ย่อมพากันเสียใจว่า ดูกรผู้เจริญทั้งหลาย กายทิพย์จักเสื่อมหาย อสุรกาย จักเต็มบริบูรณ์ ดังนี้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ถ้าในหมู่มนุษย์ มนุษย์ที่เกื้อกูลแก่มารดา เกื้อกูลแก่บิดา เกื้อกูลแก่สมณะ เกื้อกูลแก่พราหมณ์ อ่อนน้อมต่อผู้หลักผู้ใหญ่ในสกุล อธิษฐานอุโบสถ ปฏิบัติทำบุญมีอยู่มาก ท้าวจาตุมหาราชย่อมบอกถึงเหตุที่กล่าวมานั้น แก่พวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ซึ่งมาประชุมกัน ณ สุธรรมาสภาว่า ดูกรท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย ในหมู่มนุษย์ มนุษย์ที่เกื้อกูลแก่มารดา เกื้อกูลแก่บิดา เกื้อกูล แก่สมณะ เกื้อกูลแก่พราหมณ์ อ่อนน้อมต่อผู้หลักผู้ใหญ่ในสกุล อธิษฐาน อุโบสถ ปฏิบัติ ทำบุญ มีอยู่มากแล เพราะเหตุนั้น พวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ย่อมพากันดีใจว่า ดูกรผู้เจริญทั้งหลาย กายทิพย์จักเต็มบริบูรณ์ อสุรกายจัก เสื่อมสูญ

ราชสูตร

อังคุตตรนิกาย เอก-ทุก-ติกนิบาต ๒๐/๔๗๖

สักกสูตร

(พระสูตร ทรงสนับสนุน ให้ชาวสักกะ รักษาศีลอุโบสถ)

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิโครธาราม ใกล้กรุงกบิลพัสดุ์ สักกชนบท ครั้งนั้นแล อุบาสกชาวสักกชนบทเป็นอันมาก ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับในวันอุโบสถ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามอุบาสกชาวสักกชนบทว่า ดูกรอุบาสกชาวสักกชนบททั้งหลาย ท่านทั้งหลายย่อมรักษาอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ แลหรือ อุบาสกชาวสักกชนบทเหล่านั้นกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บางคราวข้าพระองค์ทั้งหลายย่อมรักษาอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ บางคราวไม่ได้รักษา พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พระพุทธองค์ : ดูกรอุบาสกชาวสักกะทั้งหลาย ไม่เป็นลาภของท่านทั้งหลายเสียแล้วท่านทั้งหลายไม่ได้ดีเสียแล้ว ที่ท่านทั้งหลายเมื่อชีวิตมีภัยเพราะความโศก มีภัยเพราะความตายอยู่อย่างนี้ บางคราวก็รักษาอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ บางคราวก็ไม่ได้รักษา

ดูกรอุบาสกชาวสักกะทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน บุรุษในโลกนี้พึงยังทรัพย์กึ่งกหาปณะให้เกิดขึ้นทุก ๆ วัน ด้วยการงานอันชอบโดยไม่แตะต้องอกุศลเลย สมควรจะกล่าวได้หรือไม่ว่า เป็นบุรุษฉลาดสมบูรณ์ด้วยความหมั่นฯ

อุบาสก : สมควรกล่าวได้อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้าฯ

พระพุทธองค์ : ดูกรอุบาสกชาวสักกะทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน บุรุษในโลกนี้พึงยังทรัพย์กหาปณะหนึ่งให้เกิดขึ้นทุก ๆ วัน ด้วยการงานอันชอบโดยไม่แตะต้องอกุศลเลย สมควรจะกล่าวได้หรือไม่ว่า เป็นบุรุษผู้ฉลาดสมบูรณ์ด้วยความหมั่นฯ

อุบาสก : สมควรกล่าวได้อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้าฯ

พระพุทธองค์ : ดูกรอุบาสกชาวสักกะทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน บุรุษในโลกนี้ พึงยังทรัพย์ ๒ กหาปณะ ๓ กหาปณะ ๔ กหาปณะ ๕ กหาปณะ ๖ กหาปณะ ๗ กหาปณะ ๘ กหาปณะ ๙ กหาปณะ ๑๐ กหาปณะ ๒๐ กหาปณะ ๓๐ กหาปณะ ๔๐ กหาปณะ ๕๐ กหาปณะ ๑๐๐ กหาปณะ ให้เกิดขึ้นทุก ๆ วัน ด้วยการงานอันชอบโดยไม่แตะต้อง

อกุศลเลย สมควรจะกล่าวได้หรือไม่ว่า เป็นบุรุษผู้ฉลาดสมบูรณ์ด้วยความหมั่น ฯ

อุบาสก : สมควรกล่าวได้อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พระพุทธองค์ : ดูกรอุบาสกชาวสักกะทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน บุรุษนั้นเมื่อยังทรัพย์ ๑๐๐ กหาปณะ ๑,๐๐๐ กหาปณะ ให้เกิดขึ้นทุก ๆ วัน เก็บทรัพย์ที่ตนได้แล้ว ๆ ไว้ เป็นผู้มีชีวิตร้อยปี จะพึงประสบกองโภคสมบัติเป็นอันมากบ้างหรือหนอ ฯ

อุบาสก : พึงเป็นอย่างนั้นได้ พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พระพุทธองค์ : ดูกรอุบาสกชาวสักกะทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน บุรุษนั้นจะพึงเสวยความสุขโดยส่วนเดียวอยู่หนึ่งคืน หนึ่งวันหรือกึ่งวัน อันมีโภคสมบัติเป็นเหตุ มีโภคสมบัติเป็นแดนเกิด มีโภคสมบัติเป็นที่ตั้งบ้างหรือหนอ ฯ

อุบาสก : มิได้เป็นอย่างนั้นเลย พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พระพุทธองค์ : ข้อนั้นเป็นเหตุอะไร ฯ

อุบาสก : ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะกามทั้งหลายเป็นของไม่เที่ยง เป็นของว่างเปล่า เป็นของหลอกลวง เป็นของมีความฉิบหายไปเป็นธรรมดา ฯ

พระพุทธองค์ : ดูกรอุบาสกชาวสักกะทั้งหลาย ส่วนสาวกของเราในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ปฏิบัติตามที่เราพร่ำสอนอยู่ตลอด ๑๐ ปี พึงเป็นผู้เสวยความสุขโดยส่วนเดียวตลอดร้อยปีก็มี หมื่นปีก็มี แสนปีก็มี และสาวกของเรานั้นแล พึงเป็นสกิทาคามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี เป็นโสดาบันปฏิบัติไม่ผิดก็มี

ดูกรอุบาสกชาวสักกะทั้งหลาย ๑๐ ปีจงยกไว้ สาวกของเราในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ปฏิบัติตามที่เราพร่ำสอนตลอด ๙ ปี ๘ ปี ๗ ปี ๖ ปี ๕ ปี ๔ ปี ๓ ปี ๒ ปี ๑ ปี พึงเป็นผู้เสวยความสุขโดยส่วนเดียวตลอดร้อยปีก็มี หมื่นปีก็มี แสนปีก็มี และสาวกของเรานั้นแล พึงเป็นสกิทาคามีก็มี พึงเป็นอนาคามีก็มี เป็นโสดาบันปฏิบัติไม่ผิดก็มี

ดูกรอุบาสกชาวสักกะทั้งหลาย ๑ ปีจงยกไว้ สาวกของเราในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ปฏิบัติตามที่เราพร่ำสอนตลอด ๑๐ เดือน พึงเป็นผู้เสวยสุขโดยส่วนเดียวตลอดร้อยปีก็มี หมื่นปีก็มี แสนปีก็มี และสาวกของเรานั้นแล พึงเป็นสกิทาคามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี เป็นโสดาบันปฏิบัติไม่ผิดก็มี

ดูกรอุบาสกชาวสักกะทั้งหลาย ๑๐ เดือนจงยกไว้ สาวกของเราในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ปฏิบัติตามที่เราพร่ำสอนตลอด ๙ เดือน ๘ เดือน ๗ เดือน ๖ เดือน ๕ เดือน ๔ เดือน ๓ เดือน ๒ เดือน ๑ เดือน กึ่งเดือน พึงเป็นผู้เสวยสุขโดยส่วนเดียวตลอดร้อยปีก็มี หมื่นปีก็มี แสนปีก็มี และสาวกของเรานั้นแล พึงเป็นสกิทาคามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี เป็นโสดาบันปฏิบัติไม่ผิดก็มี

ดูกรอุบาสกชาวสักกะทั้งหลาย กึ่งเดือนจงยกไว้ สาวกของเราในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ปฏิบัติตามที่เราพร่ำสอนตลอด ๑๐ คืน ๑๐ วัน พึงเป็นผู้เสวยสุขโดยส่วนเดียวตลอดร้อยปีก็มี หมื่นปีก็มี แสนปีก็มี และสาวกของเรานั้นแล พึงเป็นสกิทาคามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี เป็นโสดาบันปฏิบัติไม่ผิดก็มี

ดูกรอุบาสกชาวสักกะทั้งหลาย ๑๐ คืน ๑๐ วัน จงยกไว้ สาวกของเราในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ปฏิบัติตามที่เราพร่ำสอนตลอด ๙ คืน ๙ วัน ๘ คืน ๘ วัน ๗ คืน ๗ วัน ๖ คืน ๖ วัน ๕ คืน ๕ วัน ๔ คืน ๔ วัน ๓ คืน

๓ วัน ๒ คืน ๒ วัน ๑ คืน ๑ วัน **พึงเป็นผู้เสวยสุขโดยส่วนเดียวตลอดร้อยปีก็มี หมื่นปีก็มี แสนปีก็มี และสาวกของเรานั้นแล พึงเป็นสกิทาคามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี เป็นโสดาบันปฏิบัติไม่ผิดก็มี**

ดูกรอุบาสกชาวสักกะทั้งหลาย ไม่เป็นลาภของท่านทั้งหลายเสียแล้ว ท่านทั้งหลายไม่ได้ดีแล้ว ที่ท่านทั้งหลาย เมื่อชีวิตมีภัยเพราะความโศก มีภัยเพราะความตายอย่างนี้ บางคราวก็รักษาอุโบสถอันมีองค์ ๘ บางครั้งก็ไม่รักษา ฯ

อุบาสก : ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เหล่านี้จักรักษาอุโบสถ อันประกอบด้วยองค์ ๘ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

สักกสูตร

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๔ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑๖

อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

อรรถกถา คังคมาลชาดก

(รักษาอุโบสถศีลเพียงครึ่งวัน ได้เกิดเป็นพระราชา)

ครั้งนั้น พระโพธิสัตว์เกิดในตระกูลคนจนตระกูลหนึ่ง รับจ้างเขาเลี้ยงชีพ เป็นอยู่ด้วยความลำบาก พระโพธิสัตว์คิดว่า เราจักทำงานรับจ้าง จึงได้ไปยังเรือนของสุจิบริวารเศรษฐี ไหว้แล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควรแห่งหนึ่ง เมื่อท่านเศรษฐีถามว่า ท่านมาทำไม จึงกล่าวว่า มาเพื่อรับจ้างทำงานในเรือนของท่าน

ท่านเศรษฐีได้เคยพูดบอกแก่ลูกจ้างคนอื่น ๆ ไว้ในวันที่มาถึงว่า ผู้ที่ทำงานในเรือนนี้รักษาศีลทุกคน เมื่อท่านอาจรักษาศีลได้ ก็จงทำงานเถิดแต่สำหรับพระโพธิสัตว์ ท่านเศรษฐีไม่ได้บอกให้รักษาศีล กล่าวรับพระโพธิสัตว์ว่า ดีแล้วพ่อ ท่านจงอยู่รับจ้างทำงานเถิด

นับแต่นั้นมา พระโพธิสัตว์เป็นคนว่าง่าย ทุ่มเทชีวิต มิได้คิดเห็นแก่ความเหนื่อยยากของตน ทำงานทุกอย่างให้ท่านเศรษฐี พระโพธิสัตว์ไปทำงานแต่เช้าตรู่ ในตอนเย็นจึงกลับมา

อยู่มาวันหนึ่ง เขาป่าวประกาศมหรสพในพระนคร มหาเศรษฐีเรียกนางทาสีมาสั่งว่า วันนี้เป็นวันอุโบสถ เจ้าจงหุงข้าวให้พวกกรรมกรในเรือนแต่เช้าทีเดียว ถึงเวลาเขาจักได้กินแล้วรักษาอุโบสถ พระโพธิสัตว์ลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ไปทำงาน ไม่มีใครบอกแก่พระโพธิสัตว์ว่า วันนี้ท่านพึงรักษาอุโบสถ พวกกรรมกรที่เหลือบริโภคอาหารแต่เช้า แล้วรักษาอุโบสถ แม้ท่านเศรษฐีพร้อมด้วยลูกเมียบริวารชน ได้อธิษฐานอุโบสถ พวกที่รักษาอุโบสถแม้ทั้งหมดไปที่อยู่ของตน ๆ นั่งนึกถึงศีล

พระโพธิสัตว์ทำงานตลอดวัน กลับมาในเวลาที่พระอาทิตย์ตกแล้ว ลำดับนั้น พวกจัดอาหารได้ให้น้ำล้างมือแก่พระโพธิสัตว์แล้วคดข้าวใส่ถาดส่งให้

พระโพธิสัตว์ถามว่า วันอื่น ๆ ในเวลาเช่นนี้ได้มีเรื่องอื้ออึงแต่วันนี้เขาไปไหนกันหมด เมื่อได้ฟังว่า ทุกคนสมาทานอุโบสถไปที่อยู่ของตน ๆ จึงคิดว่า เราเป็นคนทุศีลคนเดียว จักอยู่ไม่ได้ในกลุ่มของคนผู้มีศีลเหล่านี้ เมื่อเราอธิษฐานองค์อุโบสถเดี๋ยวนี้ จักเป็นอุโบสถกรรมหรือไม่หนอ คิดดังนี้แล้ว จึงไปถามท่านเศรษฐี

ลำดับนั้น ท่านเศรษฐีกล่าวกะพระโพธิสัตว์ว่า แน่ะพ่อ จะเป็นอุโบสถกรรมไปทั้งหมดไม่ได้ เพราะไม่ได้อธิษฐานแต่เช้า แต่ก็เป็นเพียงกึ่งอุโบสถกรรมเท่านั้น พระโพธิสัตว์กล่าวว่า เพียงเท่านี้ก็ช่างเถอะ ได้สมาทานศีลในสำนักของท่านเศรษฐี อธิษฐานอุโบสถแล้วเข้าที่อยู่ของตน นอนนึกถึงศีลอยู่

ครั้นราตรีล่วงเข้าปัจฉิมยาม ลมสัตถกวาตก็เกิดขึ้นแก่พระโพธิสัตว์ เพราะอดอาหารมาตลอดวัน แม้ท่านเศรษฐีจะประกอบเภสัชต่าง ๆ นำมาให้บริโภค พระโพธิสัตว์ก็กล่าวว่า ข้าพเจ้าสมาทานอุโบสถแล้วโดยยอมสละชีวิต ด้วยคิดว่า จักไม่ทำลายอุโบสถ เวทนากล้าแข็งได้เกิดขึ้น เวลารุ่งอรุณ พระโพธิสัตว์ไม่อาจดำรงสติไว้ได้ คนทั้งหลายคิดว่า พระโพธิสัตว์จักตายในบัดนี้ จึงได้นำไปให้นอนอยู่ ณ ที่โรงเก็บอาหาร

ขณะนั้น พระเจ้าพาราณสีทรงรถพระที่นั่งทำปทักษิณพระนครด้วยบริวารใหญ่ เสด็จถึงที่นั้น พระโพธิสัตว์ได้เห็นสิริราชสมบัติของพระเจ้าพาราณสี เกิดความโลภอยากได้ราชสมบัติ เมื่อดับจิตแล้ว ได้ไปปฏิสนธิในครรภ์อัครมเหสีของพระเจ้าพาราณสี ด้วยอานิสงส์แห่งอุโบสถกรรมกึ่งหนึ่ง พระอัครมเหสีได้ครรภ

บริหารแล้ว พอถ้วนทศมาสก็ประสูติพระราชโอรส พระประยูรญาติทั้งหลายพากันถวายพระนามว่า **อุทัยกุมาร**

อุทัยกุมารนั้น ครั้นเจริญวัยแล้ว สำเร็จการศึกษาศิลปะทุกอย่าง ระลึกถึงบุพพกรรมของตนได้ด้วยญาณเครื่องระลึกชาติ จึงเปล่งอุทานเนือง ๆ ว่า นี้เป็นผลแห่งกรรมเล็กน้อยของเรา ดังนี้

ครั้นพระราชบิดาสวรรคตแล้ว ได้ครองราชสมบัติทอดพระเนตรดูสิริราชสมบัติอันยิ่งใหญ่ของพระองค์ แล้วเปล่งอุทานเช่นนั้นอีกว่า นี้เป็นผลแห่งกรรมเล็กน้อยของเรา ดังนี้....

อรรถกถา คังคมาลชาดก

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๗ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑๙

ขุททกนิกาย ชาดก ภาค ๑ ต.บ. ๒๗/๑๑๕๕

เอกุโปสถิกาเถริยาปทาน

(ว่าด้วยผลแห่งการรักษาอุโบสถศีลครั้งเดียว)

ในพระนครพันธุมดี มีพระบรมกษัตริย์ทรงพระนามว่า พันธุมา ในวันเพ็ญ ท้าวเธอทรงรักษาอุโบสถศีล สมัยนั้น ดิฉันเป็นนางกุมภทาสีในพระนครพันธุมดีนั้น เห็นเสนาพร้อมด้วยพระมหากษัตริย์ จึงคิดอย่างนี้ในครั้งนั้นว่า แม้พระมหากษัตริย์ก็ยังทรงละราชกิจมารักษาอุโบสถศีล กรรมนั้นต้องมีผลแน่นอน หมู่มหาชนจึงพากันเบิกบานใจ ดิฉันพิจารณาเห็นทุคติและความเป็นคนยากไร้โดยแยบ คาย ทำให้จิตใจร่าเริงแล้วรักษาอุโบสถศีล

ดิฉันรักษาอุโบสถศีลในพระศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะกรรมที่ทำไว้ดีแล้วนั้น ดิฉันได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ วิมานที่บุญกรรมสร้างให้ดิฉันอย่างสวยงามในดาวดึงส์นั้น สูงโยชน์หนึ่ง ประกอบด้วย เรือนยอดมีที่นั่ง ใหญ่โต ประดับแล้วอย่างดี นางอัปสรแสนนางต่างบำรุงบำเรอ ดิฉันอยู่ทุกเมื่อ ดิฉันงามเกินนางเทพอัปสรอื่น ๆ ในกาลทั้งปวง ดิฉันได้เป็นพระอัครมเหสีของท้าวสักรินทเทวราช ๖๔ พระองค์ ได้ เป็นพระอัครมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ ๖๓ พระองค์ ดิฉันเป็นผู้มีผิวพรรณปานดังทองคำ

ท่องเที่ยวอยู่ในภพทั้งหลาย ดิฉันเป็นผู้ ประเสริฐในที่ทุกสถาน นี้เป็นผลแห่งอุโบสถศีล

ดิฉันย่อมได้ ยานช้าง ยานม้า และยานรถ แม้ทุกอย่างมากมาย นี้เป็นผลแห่ง อุโบสถศีล ภาชนะสำเร็จด้วยทองเงินแก้วผลึกและแก้วปทุมราช ดิฉันได้ทุกอย่าง ผ้าไหม ผ้าขนสัตว์ ผ้าเปลือกไม้ ผ้าฝ้ายและผ้าที่มีราคาสูง ๆ ดิฉันก็ได้ทุกสิ่ง ข้าว น้ำของเคี้ยว ผ้า เสนาสนะ ดิฉันได้ทุกอย่าง นี้เป็นผลแห่งอุโบสถศีล เครื่องหอมชนิดดี ดอกไม้ จุรณสำหรับลูบไล้ ดิฉันก็ได้ทุกประการ นี้เป็นผลแห่ง อุโบสถศีล เรือนยอด ปราสาท มณฑป เรือนโล้นและถ้ำ ดิฉันก็ได้ถ้วนทุกสิ่ง นี้เป็นผลแห่งอุโบสถศีล

พอดิฉันอายุได้ ๗ ขวบ ก็ได้ออกบวชเป็นบรรพชิต ได้บรรลุอรหัตเมื่อยังไม่ทันจะถึงครึ่งเดือน ดิฉันมีอาสวะสิ้นไปหมดแล้ว บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีกในกัปที่ ๙๑ แต่กัปนี้ ดิฉันได้ทำกรรมใดในกาลนั้น ด้วยกรรมนั้น **ดิฉัน ไม่รู้จักทุคติเลย นี้เป็นผลแห่งอุโบสถศีล** ดิฉันเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาดิฉันได้ทำเสร็จแล้ว

ทราบว่า ท่านพระเอกุโปสถิกาภิกษุณี ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล

เอกุโปสถิกาเถริยาปทาน

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๓๓ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๒๕

ขุททกนิกาย อปทาน ภาค ๒ -พุทธวังสะ-จริยาปิฎก

ต.ป. ๓๓/๑๕๑

ภาพจากอุโบสถ วัดโพธิ์ชัย จ.หนองคาย

ภาพจากอุโบสถ วัดโพธิ์ชัย จ.หนองคาย

มหาอัสสปุรสูตร

(คำสอน พระภิกษุสงฆ์ว่า ด้วยกิจที่ควรทำ เพื่อจะได้เป็นแบบอย่าง)

....ดูกรภิกษุทั้งหลาย ...เราขอบอกแก่เธอทั้งหลาย ขอเตือนแก่เธอทั้งหลาย เมื่อกิจควรทำให้ยิ่งขึ้นไปยังมีอยู่ สามัญญัตถะที่พวกเธอปรารถนาอย่าได้เสื่อมไปเลย

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็กิจควรทำให้ยิ่งขึ้นไปเป็นอย่างไร พวกเธอควรศึกษาอยู่ว่า เราทั้งหลายจักเป็นผู้มี **ชาคริยานุโยค (ประกอบเนือง ๆ ในความเป็นผู้ตื่น)** จักชำระจิตให้บริสุทธิ์จากธรรม อันเป็นเครื่องกีดกั้น **ด้วยการจงกรม และการนั่งตลอดวัน** จักชำระจิตให้บริสุทธิ์จากธรรมอันเป็นเครื่องกีดกั้น **ด้วยการจงกรม และการนั่งตลอดปฐมยามแห่งราตรี** จักสำเร็จ**การนอนดังราชสีห์โดยเบื้องขวา ซ้อนเท้า เหลื่อมเท้า มีสติสัมปชัญญะ** ทำไว้ในใจถึงความสำคัญในอันลุกขึ้น **ตลอดมัชฌิมยาม**แห่งราตรี กลับลุกขึ้นแล้ว จักชำระจิตใจให้บริสุทธิ์จากธรรมเป็นเครื่องกีดกั้นด้วยการ**จงกรม และการนั่งตลอดปัจฉิมยามแห่งราตรี**

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็กิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปเป็นอย่างไร พวกเธอควรศึกษาอยู่ว่า เราทั้งหลาย จักประกอบด้วย **สติสัมปชัญญะ** ทำความรู้สึกตัวในการก้าว ในการถอย ในการแล ในการเหลียว ในการคู้เข้า ในการเหยียดออก ในการทรงสังฆาฏิ บาตร และจีวร ในการฉัน การดื่ม การเคี้ยว การลิ้ม ในการถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ ทำความรู้สึกตัวในการเดิน การยืน การนั่ง การหลับ การตื่น การพูด การนิ่ง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็กิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปเป็นอย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ **ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด** คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ถ้ำ ซอกเขา ป่าช้า ป่าชัฏที่แจ้ง ลอมฟาง เธอกลับจากบิณฑบาตในการภายหลังแล้ว **นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า** .....

มหาอัสสปุรสูตร

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๒ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๔

มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ ๑๒/๔๕๙

เอกสารอ้างอิงหลัก

๑. อานิสงส์อุโบสถศีล : ธนิต อยู่โพธิ์ พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร พ.ศ. ๒๕๒๗

๒. **การศึกษาเปรียบเทียบการรักษาอุโบสถศีลในพระพุทธศาสนากับการถือศีลอดในศาสนาอิสลาม : ศึกษาเฉพาะกรณีพุทธศาสนิกชนและมุสลิมในกรุงเทพมหานคร** : เพ็ญนิภา นรินทรกุล ณ อยุธยา ๔๑๓๗๓๐๖ SHCR/M วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

การ อธิษฐาน สมาทาน ศีลแปด หรืออุโบสถศีล ด้วยตนเอง

การตั้งใจจะสมาทานรักษาศีลนี้ ทำได้สองวิธี คือสมาทานกับผู้ทรงศีล หรือ อธิษฐาน สมาทาน กับตนเอง

การอธิษฐาน สมาทานอุโบสถด้วยตนเอง

กระทำ **โดยเปล่งวาจากับตนเอง** ในคัมภีร์มงคลตถทีปนีและอรรถกถา ท่านย้ำว่า ควรต้องเปล่งวาจา โดยกระทำในตอนเช้ารุ่งอรุณ หลังจากบ้วนล้างปากแล้ว โดยอาจจะเปล่งวาจา อธิษฐาน กับตนเอง เป็นภาษาไทยก็ได้ ว่า

" ข้าพเจ้าตั้งใจจะสมาทาน รักษาศีลแปดข้อ อันพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงบัญญัติไว้ "

สำหรับวันพระ เราจะเปล่งวาจา อธิษฐานกับตนเองว่า

" ข้าพเจ้าตั้งใจจะสมาทาน รักษาอุโบสถศีล อันพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงบัญญัติไว้ "

ซึ่งมีคำบาลี จะกล่าวก็ได้ว่า

" พุทธะ ปัญญัตตัง อุโปสะถัง อะธิฏฐามิ "

การ ขอ สมาทาน ศีลแปด กับผู้ทรงศีล

การสมาทานกับผู้อื่น คือ ขอรับศีลจากพระภิกษุ สามเณร หรืออุบาสก อุบาสิกาก็ได้ ศีลแปดสมาทานได้ทุกวัน กระทำได้ดังนี้คือ

(กล่าว ตามไป ดังนี้)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ

ทุติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ

ตะติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ

ตะติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ

(จากนั้นกล่าวคำอาราธนา **ศีลแปด** ดังนี้)

มะยังภันเต ติสะระเณนะสะหะ อัฏฐะสีลานิ ยาจามะ

ทุติยัมปิ มะยังภันเต ติสะระเณนะสะหะ อัฏฐะสีลานิ ยาจามะ
ตะติยัมปิ มะยังภันเต ติสะระเณนะสะหะ อัฏฐะสีลานิ ยาจามะ

(คำอาราธนานี้ใช้สำหรับการสมาทานศีลพร้อมกันหลาย ๆ คน ถ้าคนเดียว เปลี่ยนคำว่า "มะยัง" เป็น "อะหัง" และ "ยาจามะ" เป็น "ยาจามิ" ศีลแปดไม่มีคำว่า วิสุง วิสุง ซึ่งหมายถึงทีละข้อ เพราะเป็นศีลรวม ถ้าขาดข้อเดียว ถือว่า ศีลขาดหมด)

คำอาราธนาอุโบสถศีล (สำหรับวันที่เกี่ยวเนื่องกับวันพระ)

(กล่าว ตามไป ดังนี้)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ

ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ

สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ

ทุติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ

ทุติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ

ทุติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ

ตะติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ

ตะติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ

ตะติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ

มะยัง ภันเต ติสะระเณนะสะหะ อัฏฐังคะสะมันนาคะตัง พุทธะปัญญัตตัง อุโปสะถัง ยาจามะ

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต ติสะระเณนะสะหะ อัฏฐังคะสะมันนาคะตัง พุทธะปัญญัตตัง อุโปสะถัง ยาจามะ

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต ติสะระเณนะสะหะ อัฏฐังคะสะมันนาคะตัง พุทธะปัญญัตตัง อุโปสะถัง ยาจามะ

(คำอาราธนานี้ใช้สำหรับการสมาทานศีลพร้อมกันหลาย ๆ คน ถ้าคนเดียว เปลี่ยนคำว่า “มะยัง” เป็น “อะหัง” และ “ยาจามะ” เป็น “ยาจามิ”)

(จากนั้น พระท่านจะกล่าวนำ ให้เราว่าตามกันไปทีละข้อ ๆ ดังนี้)

๑. ปาณาติปาตา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
๒. อทินนาทานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
๓. อะพรัหมะจะริยา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
๔. มุสาวาทา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
๕. สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
๖. วิกาละโภชนา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

๗. นัจจะคีตะวาทิตะ วิสูกะทัสสะนา มาลาคันธะวิเลปะนะ ธาระณะมัณฑะนะ วิภูสะนัฏฐานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

๘. อุจจาสะยะนะมะหาสะยะนา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

(ในวันรุ่งขึ้น เมื่ออรุณรุ่งแล้ว อุโบสถศีลก็จะสิ้นสุด ควรสมาทาน อธิษฐาน รักษาเบญจศีล หรือศีลห้า ด้วยตนเอง หรือขอรับสมาทานจาก พระภิกษุ ต่อไป)

วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

การ ขอ สมาทาน ศีลห้า หรือ เบญจศีล กับผู้ทรงศีล

(กล่าว ตามไป ดังนี้)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ

ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ

สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ

ทุติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ

ทุติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ

ทุติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ

ตะติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ

ตะติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ

ตะติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ

(จากนั้นกล่าวคำอาราธนา **ศีลห้า** ดังนี้)

มะยังภันเต ติสะระเณนะสะหะ ปัญจะสีลานิ ยาจามะ

ทุติยัมปิ มะยังภันเต ติสะระเณนะสะหะ ปัญจะสีลานิ ยาจามะ

ตะติยัมปิ มะยังภันเต ติสะระเณนะสะหะ ปัญจะสีลานิ ยาจามะ

(คำอาราธนานี้ใช้สำหรับการสมาทานศีลพร้อมกันหลาย ๆ คน ถ้าคนเดียว เปลี่ยนคำว่า “มะยัง” เป็น “อะหัง” และ “ยาจามะ” เป็น “ยาจามิ” ศีลแปดไม่มีคำว่า วิสุง วิสุง ซึ่งหมายถึงทีละข้อ เพราะเป็นศีลรวม ถ้าขาดข้อเดียว ถือว่า ศีลขาดหมด)

(จากนั้น พระท่านจะกล่าวนำ ให้เราว่าตามกันไปทีละข้อ ๆ ดังนี้)

๑. ปาณาติปาตา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

๒. อทินนาทานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

๓. กาเมสุมิจฉาจารา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

๔. มุสาวาทา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

๕. สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

ขอขอบพระคุณ

หนังสือเล่มนี้ สำเร็จมาเป็นรูปเล่มที่สวยงาม และเต็มไปด้วยธรรมอันล้ำค่าของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เผยแพร่ออกมาได้อย่างนี้ ด้วยความช่วยเหลือของบุคคลจำนวนมาก

สำหรับภาพปกที่งดงาม ผู้เขียนขอขอบพระคุณ คุณรุ้งนภา พันจบศิลป์ และ คุณถาวร เกียรติธนากร

ขอขอบคุณ สมาชิกในครอบครัวทุกท่านที่เป็นกำลังใจให้ตลอด พ.ญ.ใจทิพย์ ไพบูลย์ และ คุณชัชวาลย์ ผาสุก ผู้ช่วยตรวจแก้ให้ความคิดเห็น พ.ญ.นลินี ไพบูลย์ ผู้ให้นโยบายที่จะเผยแพร่ธรรมสู่ประชาชนให้มากที่สุด ดร.วิทยา วัณณสุโภประสิทธิ์ ผู้เป็นแรงบันดาลใจเริ่มต้นสุด ในเรื่องอุโบสถศีล จนทำให้มีหนังสือเล่มนี้

ตลอดจนขอขอบคุณ ทุกท่านที่ได้อ่าน ได้ปฏิบัติ และช่วยกันเผยแพร่หนังสือ ขออนุโมทนาในความดีของทุกท่าน และกุศลความดีงามใด อันพึงมีจากหนังสือเล่มนี้ ขอมีส่วนแด่ท่านเหล่านี้ด้วย ขอให้ทุกท่านมีความเจริญ ในธรรมทุกท่านเทอญ

" สีเลนะ สุคะติง ยันติ

สีเลนะ โภคะสัมปะทา

สีเลนะ นิพพุติง ยันติ

ตัสมา สีลัง วิโสธะเย "

การรักษาศีลทำให้เกิดความสุข

การรักษาศีลทำให้เกิดโภคทรัพย์

การรักษาศีลเป็นหนทางให้เข้าสู่พระนิพพาน

เพราะฉะนั้น ทุกคนควรรักษาศีล

ผู้ประสงค์จะได้หนังสือเล่มนี้ กรุณาติดต่อได้ที่....

น.พ. จักรพงศ์ ไพบูลย์ โทร. ๐๘-๑๓๗๒-๘๐๗๓

คุณกาญจนา กุณฑียะ โทร. ๐-๒๘๓๔-๙๒๒๒ ต่อ ๑๑๔ หรือ ๐๘-๑๘๕๙-๙๕๒๗

คุณขนิษฐา ประสงค์ โทร. ๐-๒๘๓๔-๙๒๒๒ ต่อ ๑๑๕ หรือ ๐๘-๕๑๑๑-๓๐๑๐

หนังสือเล่มนี้จะกล่าวถึง การรักษา ศีลแปด
และชักชวนให้ทุกท่าน หันมารักษา ศีลแปด
ในแบบที่ดีที่สุด ที่เรียกว่า **อริยอุโบสถ** เป็นประจำทุกวันพระ

อริยอุโบสถ พึงกำหนด ในมรรคา
อุบาสกอุบาสิกา น้อมอาราธนา ด้วยยินดี
ตามพระอรหันต์เจ้า ทุกย่างก้าว ประเสริฐศรี
เพียงทิวาหนึ่งราตรี อานิสงส์มี สุดบรรยาย

อริยอุโบสถ